

30ste ALGEMENE VERGADERING

20ste j.a.v.

Notulen van de Jaarlijkse Algemene Vergadering van de Volkspartij voor Vrijheid en Democratie, gehouden op vrijdag 10 en zaterdag 11 maart 1967 in het Rijnhotel te Rotterdam.

De Voorzitter, Ir.K.van der Pols, opent vrijdag 10 maart 1967 om 8.00 uur des avonds de vergadering met een korte rede, welke als bijlage I bij de notulen is gevoegd.

Vervolgens houdt Mr.E.H.Toxopeus, voorzitter van de Tweede Kamerfractie, een toespraak, welke als bijlage II bij de notulen is gevoegd.

Nadat de vergadering de beide sprekers met een hartelijk applaus voor hun redevoering heeft bedankt, stelt de Voorzitter voor het navolgende telegram aan Hare Majesteit de Koningin te verzenden:

"De Volkspartij voor Vrijheid en Democratie, op 10 en 11 maart 1967 te Rotterdam in Jaarlijkse Algemene Vergadering bijeen, betuigt haar gevoelens van trouw en aanhankelijkheid aan Uwe Majesteit en Haar Huis.

Van der Pols, Voorzitter

Quarles van Ufford, Algemeen Secretaris

De vergadering gaat hiermede akkoord.

Alvorens over te gaan tot punt 3 van de agenda heeft de Voorzitter een droeve plicht te vervullen. Zeer onlangs is plotseling overleden het lid van het Hoofdbestuur, voorzitter van de afdeling Amsterdam, Drs.R.H.Neuberg. Met enige welgekozen woorden wordt zijn heengaan door de Voorzitter herdacht. De Voorzitter memoreert de grote toewijding van de heer Neuberg aan de liberale zaak, en geeft uiting aan zijn gevoelens van bewondering voor de tact en de wijsheid waarmee de heer Neuberg ook in bijzonder moeilijke situaties, waarmee hij werd geconfronteerd, optrad.

Na de woorden van de Voorzitter betrachten de aanwezigen enkele ogenblikken staande stilte.

Vervolgens gaat de Voorzitter over tot punt 3 van de agenda.

3. Begroeting van de gasten.

De Voorzitter noemt het ere-lid, de heer D.W.Dettmeijer, de oud-Staatssecretaris van Defensie, de heer W.den Toom en de vertegenwoordigers van de besturen van het L.D.C., de J.O.V.D. en de L.S.V.N.

De Belgische zusterpartijen zijn helaas door een manifestatie in eigen partijverband verhinderd, doch hebben schriftelijk de beste wensen voor een vruchtdragende vergadering gezonden, hetgeen zeer op prijs wordt gesteld.

Vervolgens geeft de Voorzitter het woord aan de heer D.R.F.van Bremen, voorzitter van het L.D.C.

De heer D.R.F.van Bremen, sprekende namens het bestuur van het L.D.C., geeft uiting aan zijn gevoelens van erkentelijkheid voor de uitnodiging deze Algemene Vergadering officieel met een afvaardiging bij te wonen. Hoe zeer dit op prijs wordt gesteld, blijkt wel uit de voltallige aanwezigheid van het bestuur van het L.D.C. Het is de eerste maal dat dit thans vijf jaar bestaande Centrum in deze Vergadering officieel is welkom geheten. Het bestuur vat dit op als een bewijs van vertrouwen in de constructieve mogelijkheden die het L.D.C. de V.V.D. kan bieden. Inderdaad is bij het L.D.C. de wil in sterke mate aanwezig om met veel inspanning en in samenwerking met bestuur en kamerfracties zijn aandeel te leveren in een verdere uitbouw van de liberale gedachte. In dit verband juicht spreker van harte de uitnodigende woorden toe die de heer Toxopeus schreef in "Vrijheid en Democratie" van 24 februari en die hij zojuist in zijn rede herhaalde.

Het L.D.C. is een vereniging van individuele leden van de V.V.D., die een aantal organisatorische vernieuwingen voorstaat en zich bezighoudt met de bestudering van politieke vraagstukken. Het L.D.C. is niet - om een misverstand weg te nemen - de afkorting van Links Democratisch Centrum. Wij kennen, aldus spreker, de tegenstelling links en rechts niet. Wel kennen wij de tegenstelling actief en passief. Het L.D.C. biedt dus plaats aan actieve leden van de V.V.D. die bereid zijn om een gedeelte van hun tijd te besteden aan het mededenken en medespreken over hun politiek, het liberalisme. Wij zijn er met de heer Toxopeus van overtuigd, dat er alle aanleiding is om met vereende krachten verder te werken, met de V.V.D., voor de V.V.D.

De Voorzitter dankt de heer Van Bremen en geeft hierna het woord aan de heer G. van der Meer, voorzitter van de J.O.V.D.

De heer G. van der Meer wil gaarne iets zeggen, vooral na de magistrale rede die de heer Toxopeus zojuist heeft uitgesproken. Het verheugt spreker bijzonder dat hij daaruit heeft kunnen opmaken dat de verhouding tussen de J.O.V.D. en de V.V.D. weer goed is. Hij verheelt geen geheim wanneer hij constateert dat dat in het verleden wel eens anders is geweest. Op het ogenblik - en dat is ook geen geheim - zijn er in de J.O.V.D. ook mensen die zich nu niet zo bepaald tot de V.V.D. voelen aangetrokken. Spreker vindt dat bijzonder jammer. Er zijn veel mensen in Nederland - de heer Toxopeus heeft daarop gewezen - die op het ogenblik menen dat er iets veranderen moet, en spreker dacht dat in de afgelopen maanden bewezen is, in de verkiezingstijd, dat ook de V.V.D. deze mening onderschrijft. Onder meer is dit gebleken uit de gesprekken die de laatste tijd tussen het bestuur van de J.O.V.D. en het Hoofdbestuur van de V.V.D. zijn gevoerd. De V.V.D. toont een ontwikkeling naar een grotere openheid, ook thans, na de verkiezingen. De heer Toxopeus heeft uiting gegeven aan zijn wens te willen praten met alle groeperingen in Nederland die het liberalisme voorstaan. Dit verheugt spreker bijzonder; hij gelooft dat dat nodig is. Na te hebben onderstreept dat zowel J.O.V.D. als V.V.D. streven naar hetzelfde doel, namelijk het Nederlandse liberalisme zo groot en zo sterk mogelijk te maken, besluit spreker met de wens dat deze vergadering een bijzonder goede mag zijn.

Ook tot de heer Van der Meer spreekt de Voorzitter een woord van dank; de V.V.D. ziet hoopvol uit naar de aanwas van de liberale gelederen uit de J.O.V.D. en is gaarne bereid tot voortzetting van het overleg.

Alvorens thans tot het huishoudelijk gedeelte van de vergadering over te gaan verzoekt de Voorzitter de aanwezige niet-leden van de partij en dus ook de vertegenwoordigers van de niet-liberale pers de vergadering te verlaten. Hij dankt hen voor hun belangstelling bij het eerste gedeelte der vergadering en spreekt de hoop uit hen morgenochtend om 10.00 uur bij het openbare gedeelte der vergadering wederom te kunnen begroeten.

Vervolgens schorst de Voorzitter de vergadering voor korte tijd.

Na heropening stelt de Voorzitter aan de orde het agendapunt

4. Verslag van de Commissie voor de Notulen van de Buitengewone Algemene Vergadering van 22 januari 1966 te Dordrecht.

Deze Commissie was samengesteld als volgt:

J. van Dijk - Dordrecht
A.E.J. Modderman - 's-Gravenhage
W. Plaizier - Groningen.

Door het lid der Commissie, de heer Modderman, wordt het volgend verslag aan de vergadering uitgebracht:

"Ondergetekenden, J. van Dijk te Dordrecht, A.E.J. Modderman te 's-Gravenhage en W. Plaizier te Groningen, leden van de notulen-

commissie voor de Buitengewone Algemene Vergadering van de Volkspartij voor Vrijheid en Democratie gehouden op 22 januari 1966 te Dordrecht, hebben de heer U mede te delen dat zij de door het algemeen Secretariaat der partij aan hen in concept overlegde notulen van genoemde vergadering, bestaande uit 40 bladzijden folio zorgvuldig hebben doorgenomen en daarin slechts één enkele onjuistheid hebben kunnen ontdekken. Op bladzijde 18, 6e regel van het gesprokene door de heer Van Boven staat "waarin de liberale beginselen enz" Het woord "de" moet hierin verval- len. Overigens kunnen wij ons geheel verenigen met de weergave van het ter vergadering behandelde, zodat wij U adviseren de notu- len met inachtneming van genoemde correctie conform vast te stel- len. Wij willen niet nalaten onze grote bewondering uit te spre- ken voor de nauwkeurigheid waarmee de dames van het algemeen secretariaat belast met de opneming en uitwerking der notulen te werk zijn gegaan. Een woord van bijzondere erkentelijkheid en dank aan hen moge daarom dit verslag besluiten."

De Voorzitter, na dank gebracht te hebben aan de Notulen- commissie voor de zorgvuldigheid waarmee zij haar werk heeft gedaan, gaat over tot agendapunt

5. Verslag van de Commissie voor de Notulen van de Jaarlijkse Algemene Vergadering van 11 en 12 maart 1966 te Amsterdam.

Deze Commissie was samengesteld als volgt:

Mevrouw M.S.Hugenholtz-van Rheineck Leyssius	-	Bentveld
J.K.Fredrikze	-	Amsterdam
P.Ch.Vogely	-	Diepenheim.

De Commissie heeft schriftelijk verslag uitgebracht, inhoudende dat zij geen aanleiding vond tot het maken van op- of aanmerkingen en dat zij de notulen heeft goedgekeurd.

Na ook aan deze Commissie dank te hebben gebracht, stelt de Voorzitter aan de orde punt 6 van de agenda.

6. Benoeming van de Notulencommissie voor de vergadering van 10 en 11 maart 1967.

Op voorstel van de Voorzitter worden in deze Commissie benoemd:

Mevrouw A.Bergsma-Foenstra	-	Nijmegen
B.D.Breuning ten Cate	-	Almelo
Ir.L.G.Oldenbanning	-	Haren (Gr.).

De Voorzitter gaat nu over tot punt 7 van de agenda.

7. Jaarverslag van de Secretaris.
(Bijlage III).

In dit jaarverslag is een fout geslopen: melding wordt gemaakt van een nieuw opgerichte afdeling Naaldwijk; de afdeling Naaldwijk bestaat echter reeds sinds de oprichting van de partij. Bedoeld is de afdeling ~~Kaarswijk~~ Waalwijk.

Na het aanbrengen van deze wijziging wordt het jaarverslag, dat verder geen aanleiding geeft tot opmerkingen, goedgekeurd, waarbij de Voorzitter dank zegt aan de Algemeen Secretaris en aan hen die hem bij de samenstelling van dit verslag hebben ondersteund.

Vervolgens stelt de Voorzitter aan de orde het agendapunt

8. Rekening en Verantwoording en Jaarverslag van de Penning- meester.

De Penningmeester, de heer S.J.van den Bergh, brengt dit jaarverslag uit, dat als bijlage IV bij de notulen is gevoegd.

De Voorzitter dankt de Penningmeester voor het uitbrengen van het verslag en voor de werkzaamheden die hij ten behoeve van de

financiën van de partij heeft verricht.

Thans wordt overgegaan tot punt 9 van de agenda.

9. Verslag van de Commissie van Voorlichting over de Rekening en Verantwoording van de Penningmeester over het jaar 1966.

Deze Commissie was samengesteld als volgt:

Mr. J. Bosman	-	Rotterdam
B. D. Breuning ten Cate	-	Almelo
Mr. J. J. Oyevaar	-	Leidschendam.

Namens de Commissie leest de heer B. D. Breuning ten Cate het verslag voor dat als bijlage V bij de notulen is gevoegd.

De Voorzitter dankt de heer Breuning ten Cate voor het uitbrengen van het verslag en de Commissie voor de verrichte werkzaamheden. Hij stelt voor décharge te verlenen aan de Penningmeester der partij, tevens Penningmeester van de Stichting "Vrijheid en Democratie", voor het door hem gevoerde beleid. Aldus wordt besloten.

10. Benoeming van een commissie van drie leden ter voorlichting van de Algemene Vergadering bij de behandeling van de Rekening en Verantwoording van de Penningmeester over het jaar 1967.

Op voorstel van de Voorzitter worden in deze commissie benoemd als leden:

de heren	J. J. de Monchy	-	Hengelo (O)
	J. W. Hupkes	-	Middelburg
	Mr. J. J. Oyevaar	-	Leidschendam.

en als plaatsvervangende leden:

de heren	B. D. Breuning ten Cate	-	Almelo
	G. Heijn	-	Aerdenhout
	Dr. C. F. Karsten	-	Rotterdam.

De Voorzitter neemt vervolgens in behandeling punt 11 van de agenda.

11.A. Voorstel van het Hoofdbestuur tot wijziging van de vaststelling, ingevolge artikel 38 van het Huishoudelijk Reglement, voor het jaar 1967, van het bedrag dat door de afdelingen jaarlijks vóór 1 mei van het totaal-bedrag der geïnde contributie aan het Hoofdbestuur wordt afgedragen.

Het Hoofdbestuur stelt voor dit bedrag als volgt vast te stellen:

- 1e. voor de afdelingen, die niet samenvallen met een kamercentrale op f 10,- voor elk gewoon lid, vermeerderd met de helft der geïnde contributies van gezins- en aspirantleden;
- 2e. voor de afdelingen, die samenvallen met een kamercentrale op f 7,- voor elk gewoon lid, vermeerderd met 35 % der geïnde contributies van gezins- en aspirantleden.

B. De Algemene Vergadering van 11 maart 1966 heeft artikel 39 van het Huishoudelijk Reglement als volgt gewijzigd:

"De kamercentrales welke niet samenvallen met een afdeling, ontvangen jaarlijks vóór 1 juni van de penningmeester der partij een door de algemene vergadering vast te stellen bedrag van hetgeen het Hoofdbestuur van de afdelingen in de betreffende centrale ontvangt."

Het Hoofdbestuur stelt voor dit bedrag voor het jaar 1967 vast te stellen op 30 % van de van de afdelingen binnen de desbetreffende kamercentrale ontvangen afdracht.

Op verzoek van de Voorzitter en de Penningmeester licht de heer Mr. F. Korthals Altes dit agendapunt nader toe.

De heer Korthals Altes wil daarbij allereerst de vraag stellen of de afdeling Laren/Blaricum en de vergadering ermede instemmen punt 12 van de agenda, dat op dit onderwerp betrekking heeft, tegelijkertijd in behandeling te nemen.

Dit voorstel wordt aanvaard.

Punt 12 van de agenda luidt:

12. Voorstel van de afdeling Laren/Blaricum tot wijziging van artikel 37, lid 1, van het Huishoudelijk Reglement.

Op voorstel van de heer Korthals Altes wordt vervolgens tevens besloten een amendement op het voorstel van de afdeling Laren/Blaricum, ingediend door de afdeling Haarlem, in behandeling te nemen; de afdeling Haarlem stelt voor in het Huishoudelijk Reglement een bepaling op te nemen, inhoudende dat zowel aan leden beneden de 25 als aan leden boven de 65 jaar een behoorlijke reductie op hun contributie wordt toegepast.

Tenslotte ligt nog ter tafel een expresse-brief van de afdeling Voorschoten in dezelfde geest als de voorstellen van Laren/Blaricum en Haarlem. Ook deze brief zal mede bij de behandeling van dit agendapunt betrokken worden.

Nadat de heer Korthals Altes een uitvoerige beschouwing heeft gehouden over de financiële voor- en nadelen, voor afdelingen en centrales verbonden aan de tot dusver geldende verdeelsleutel en de thans voorgestelde, waarbij hij er de nadruk op legt dat het huidige voorstel zowel voor de afdelingen als voor de centrales een aanzienlijke financiële verbetering betekent, gaat hij nader in op het voorstel van de afdeling Laren/Blaricum, dat door het Hoofdbestuur wordt afgewezen. Het Hoofdbestuur heeft bij zijn motivering van dit advies reeds gewezen op de dispensatiemogelijkheid die het Huishoudelijk Reglement biedt en op de door de jaren heen ongewijzigd gebleven contributie van f 5,- voor inwonende gezinsleden. Daarnaast wil spreker er op wijzen dat bij de contributieverhoging van f 20,- tot f 25,- voor gewone leden, waartoe in 1966 werd besloten, het Hoofdbestuur er uitdrukkelijk van is uitgegaan dat het bedrag van f 25,- zou gelden voor alle gewone leden. Daarvan is ook bij de bepaling van de thans voorgestelde verdeelsleutel uitgegaan. Indien thans tot toepassing van uitzonderingen zou worden besloten wordt de situatie in het komende jaar wel bijzonder moeilijk. Het is wel de bedoeling van het Hoofdbestuur om hetgeen de afdeling Laren/Blaricum voorstelt te bespreken met de J.O.V.D. en met de Liberale Studenten Verenigen. Gepeild zal worden in hoeverre in deze kringen aan een verlaagde contributie voor jongeren behoefte bestaat. Bij een eventuele nieuwe contributieverhoging in de toekomst zal het Hoofdbestuur de uitkomst van dit overleg ernstig in zijn beraad betrekken. Voor wat de huidige situatie betreft doet spreker echter een ernstig beroep op de vergadering in de thans ter tafel liggende voorstellen van het Hoofdbestuur geen wijziging te brengen. Spreker gaat nog even nader in op de suggestie van de afdeling Haarlem om de contributie voor jongeren en voor ouderen te verlagen. Daarvan zullen, naar spreker vreest, de afdelingen het slachtoffer worden door te geringe inkomsten uit contributieverheffingen.

De Voorzitter dankt de heer Korthals Altes voor zijn toelichting, die hij nog aanvult met er op te wijzen dat de Partijraad het advies van het Hoofdbestuur onderschrijft.

Hij geeft dan het woord aan de heer L.J. Strak Ing., afdeling Laren/Blaricum, ter nadere toelichting van het voorstel dezer afdeling.

De heer L.J. Strak Ing. vangt zijn betoog aan met de heer Toxopeus dank te zeggen voor het feit dat hij daarstraks in zijn toespraak onder meer een efficiënter gebruik van de jeugd heeft bepleit. Spreker leidt hierhuit af dat de heer Toxopeus hiermede in feite het voorstel van de afdeling Laren/Blaricum heeft

gesteund. Vervolgens gaat spreker nader in op de woorden van de heer Korthals Altes, wiens argument, dat in het thans ter tafel liggende voorstel van het Hoofdbestuur geen wijziging meer zou kunnen worden gebracht omdat dan het financiële evenwicht verbroken zou worden, hem bijzonder zwak lijkt. De afdeling Laren/Blaricum is ervan uitgegaan dat wie de jeugd heeft de toekomst heeft. De uitbreiding van onze partij moet gezocht worden in uitbreiding van het aantal leden met jongeren, en wanneer het financiële evenwicht er nu wel is, kan een lagere contributie voor nieuwe jongere leden volgens spreker nauwelijks een nadelige invloed hebben. De werving van jonge leden is een bittere noodzaak voor onze partij. In tegenstelling tot andere levensbeschouwelijke en politieke organisaties kent de V.V.D. nauwelijks in de richting van jeugdwerk. Toch zullen wij de jeugd moeten winnen. De tegenwoordige jongeren willen graag voor vol worden aangezien. Wat zij beslist niet willen is vragen om uitzonderingsposities, om dispensatieregelingen. Geef de jongeren een kans, geef de toekomst een kans en laat dit niet beletten door contributiebepalingen.

De heer D.Jansz, Haarlem, licht met een kort woord het amendement van de afdeling Haarlem nader toe. Men moet dit zien als een compromisvoorstel. Spreker is verheugd dat straks overleg zal worden gepleegd over de contributiehoogte met de J.O.V.D. en de L.S.V.N. Hij vindt dat een zeer positieve houding en wil de standpuntbepaling van zijn afdeling daarvan dan ook laten afhangen.

De heer B.Rudenko, Zandvoort, meent dat men feitelijk onvoldoende oog heeft voor het feit dat de kiesgerechtigde leeftijd is verlaagd. Men spreekt over leden van J.O.V.D. en L.S.V.N., maar men vergeet dat er buiten deze organisaties een ontstellend grote groep is die zich voor een deel wel zou willen aansluiten bij de V.V.D., maar die daartegen in verband met de hoge contributie bezwaren heeft. Met belangstelling heeft spreker geluisterd naar het verslag van de Penningmeester, waarin met nadruk werd gesteld dat van de driekwart miljoen V.V.D.-stemmers slechts circa 30.000 lid zijn van de partij. Ook spreker maakt zich daarover wat ongerust. Hij vraagt zich af of hierin niet een aanwijzing ligt om de gehele contributiekwestie nog eens in een commissie aan een nauwgezet onderzoek te onderwerpen. De Penningmeester heeft gezegd dat de kost voor de baat uitgaat. Dat getuigt van zeer goed koopmanschap. Spreker zou daarom willen bepleiten dat de ouderen, die het makkelijker kunnen missen, hun bijdrage vrijwillig wat verhogen als compensatie voor degenen die het minder makkelijk kunnen opbrengen. Spreker nodigt dan ook het Hoofdbestuur uit een commissie in te stellen die deze kwestie aan een nauwgezet en ernstig onderzoek onderwerpt.

De heer J.Hooreman, Rotterdam, ondersteunt namens zijn afdeling het voorstel van de afdeling Laren/Blaricum, maar wil wel tegemoetkomen aan de financiële eisen van de huidige tijd door de leeftijdsgrens, waarvoor de verminderde contributie zou moeten gelden, te verlagen van 30 tot 25 jaar. Op deze wijze zouden de financiën van de partij minder zwaar worden belast.

De heer Mr.F.Korthals Altes, de sprekers die tot dusverre het woord hebben gevoerd antwoordend, wijst er allereerst nogmaals op dat het Hoofdbestuur voornemens is de mening van de besturen van J.O.V.D. en L.S.V.N. over een eventuele contributieverlaging voor jongere leden te peilen. De jonge liberalen die nog niet georganiseerd zijn kunnen natuurlijk niet worden geraadpleegd. Anderzijds kan het Hoofdbestuur zich zeer wel voorstellen dat, indien de contributie in de toekomst onverhoopt andermaal zou moeten worden verhoogd, b.v. tot f 30,-, in dat geval een verlaging aan de voet en ook aan de top volstrekt noodzakelijk zal worden. Spreker wil in dit verband de contributieregelingen bij de andere partijen noemen. Verlaging aan de voet en aan de top gaat dan gepaard met een aanzienlijk hogere contributie voor

de middenlaag dan het huidige bedrag van f 25,- van de V.V.D. Aan dit bedrag van f 25,-, waartoe in 1966 werd besloten, moet momenteel vastgehouden worden. Uitgaande van dat bedrag ziet het Hoofdbestuur het als een niet verantwoorde zaak voor bepaalde sectoren een verlaging toe te passen; de financiële tekorten van de partij worden dan te groot.

Door een der sprekers is gezegd dat de jongeren individueel niet om verlaging van het contributiebedrag bij hun partij-afdelingen zullen komen vragen. In de praktijk is dat ook niet nodig. In vrijwel alle afdelingen waar J.O.V.D.-ers of liberale studenten wonen, is door de betrokken afdelingsbesturen reeds lang besloten deze leden automatisch voor een lagere contributie aan te nemen. De afdeling Rotterdam bijvoorbeeld heft voor deze leden slechts f 5,-. Spreker doet een beroep op die afdelingsbesturen, die deze maatregel nog niet hebben genomen, zulks alsnog te doen. Het probleem is daarmee immers voor een groot deel reeds opgelost en instelling van een commissie, zoals de afdeling Zandvoort heeft voorgesteld, is dan niet nodig, te meer waar de zaak zal worden overlegd met J.O.V.D., L.S.V.N. en ook met het L.D.C.

Spreker besluit zijn betoog met het doen van een beroep op de vergadering te beslissen conform het voorstel van het Hoofdbestuur.

De heer Ir.H.Makkreel, Amsterdam, acht het nuttig te laten blijken dat de afdeling Amsterdam het Hoofdbestuur steunt. In de eerste plaats met het oog op de financiën van de partij, maar bovendien om nog een andere reden. Het voorstel van de afdeling Laren/Blaricum en de voorstellen van de afdelingen die zich daarbij hebben aangesloten zijn nl. gebaseerd op de veronderstelling dat de financiële draagkracht gebonden is aan de leeftijd. Die veronderstelling wijst de afdeling Amsterdam bepaald af. Zij is van mening dat veel leden boven de 30 jaar een reductie zeer wel zouden kunnen gebruiken, terwijl een groot aantal leden onder de 30 jaar bepaald zeer goed in staat is de normale contributie van f 25,- te betalen. Een regeling gebonden aan een leeftijds-grens acht de afdeling Amsterdam dan ook niet juist.

De heer Drs.F.Brühl, Laren/Blaricum, acht het niet juist dat het Hoofdbestuur zich zal gaan baseren op de uitkomst van het overleg met J.O.V.D. en L.S.V.N. Deze beide organisaties, die bovendien vooral waar het de L.S.V.N. betreft uitgesproken milieu-organisaties zijn, omvatten alles bijeen hooguit 3000 leden, terwijl het aantal kiezers beneden de 30 jaar in ons land waarschijnlijk ligt tussen een half en een heel miljoen. Het gaat niet om hen, die al min of meer liberaal georganiseerd zijn; het gaat juist om hen, die dat in het geheel niet zijn.

De heer Mr.F.Korthals Altes wijst er op dat het Hoofdbestuur wel degelijk ook denkt aan de niet-georganiseerde jonge kiezers, doch dat deze nu eenmaal moeilijk in het overleg met J.O.V.D. en L.S.V.N. kunnen worden betrokken. Voorts wil hij nog op een punt de aandacht vestigen, en wel op iets dat hedenavond door de heer Toxopeus is gezegd. De heer Toxopeus heeft er in zijn rede gewag van gemaakt dat de partij bijzonder hard heeft gewerkt voor de onlangs gehouden verkiezingen en dat de verkiezingsresultaten voor een deel zijn bereikt omdat de partij zich zo enorm heeft ingespannen. Maar de heer Toxopeus heeft ook gezegd dat wij nu moeten voortgaan met het uitbouwen van onze organisatie en dat wij nieuwe wegen zullen moeten bewandelen. Dat is inderdaad noodzakelijk en ongetwijfeld zal daarop straks bij de bespreking van het beleid van het Hoofdbestuur terecht ook uit de vergadering op worden aangedrongen. De vergadering zal daarvoor bij het Hoofdbestuur dan begrip vinden, maar al deze dingen die moeten gebeuren kosten veel geld. Er zullen dus financiële offers moeten worden gebracht, anders komen wij er volstrekt niet. Ten slotte wil spreker nog even de groep D '66 ter sprake brengen. Deze groepering, opgericht in september, 1966, begon met een contributie van f 30,- per lid te heffen - en onder die leden bevonden zich heel wat jongeren - terwijl vervolgens die zelfde leden in december, toen D '66 haar

eerste congres hield nogmaals f 30,- moesten opbrengen. Dit alles is begrijpelijk voor een organisatie in opbouw. Maar als men bedenkt dat deze mensen dus in korte tijd allen f 60,- hebben geofferd, dan mag er ook onzerzijds wel wat offervaardigheid bestaan.

De Voorzitter meent dat thans tot besluitvorming kan worden overgegaan. Van de afdeling Laren/Blaricum heeft hij intussen vernomen dat deze afdeling het amendement van de afdelingen Haarlem en Rotterdam, om de leeftijd voor de verlaagde contributie op maximaal 25 jaar te stellen, overneemt. Het Hoofdbestuur blijft echter op zijn standpunt staan dat in zijn voorstel, zoals dit in de beschrijvingsbrief is opgenomen, geen wijziging moet worden gebracht.

De Voorzitter tracht eerst door stemming bij handopsteken de mening der vergadering te polsen. Dit geeft echter geen voldoende duidelijk beeld, zodat wordt overgegaan tot mondelinge stemming. Daarbij wordt tevoren besloten dat zij, die tegen het voorstel van de afdeling Laren/Blaricum stemmen daarmede tevens het voorstel van het Hoofdbestuur aanvaarden. De uitslag van de stemming is als volgt:

vóór het voorstel van de afdeling Laren/Blaricum
112 stemmen,
tegen het voorstel van de afdeling Laren/Blaricum
316 stemmen.

De Voorzitter constateert dat hiermede het voorstel van het Hoofdbestuur, zoals dit is opgenomen onder de punten 11A en 11B in de Beschrijvingsbrief, is aanvaard.

Thans kan worden overgegaan tot agendapunt 13.

13. Voorstel van de afdeling Assen tot wijziging van artikel 13, lid 3, van het Huishoudelijk Reglement.

Artikel 13, lid 3, van het Huishoudelijk Reglement der partij stelt de taken vast van de Statencentrales:

" De Statencentrale is belast met de werkzaamheden voor de kandidaatstelling voor de Provinciale Staten en met al datgene wat haar met betrekking tot de organisatie en de propaganda der partij door de Kamercentrale wordt opgedragen. "

De afdeling Assen ziet hierin als groot bezwaar, dat deze redactie aan de Statencentrales geen ruimte laat tot ontplooiing van eigen initiatief ter bevordering van de activiteiten binnen haar territoir. Op grond van het voorgaande meent de afdeling Assen aan de Algemene Vergadering der partij voor te moeten stellen om de redactie van artikel 13, lid 3, in de volgende zin te wijzigen:

" De Statencentrale is belast met de werkzaamheden voor de kandidaatstelling voor de Provinciale Staten. Zij heeft tevens tot taak - binnen haar grenzen - de belangen van de V.V.D. en haar afdelingen te bevorderen, de activiteiten dier afdelingen te stimuleren en waar wenselijk te bundelen. Zij verricht haar werk in goede samenwerking met de Kamercentrale en de andere partijorganen (van de V.V.D.). "

De heer Ir.L.T.W.H.Nieland, Assen, licht, op verzoek van de Voorzitter, dit voorstel nader toe. Volgens de afdeling Assen is de Statencentrale volgens de thans geldende tekst van artikel 13, lid 3, van het Huishoudelijk Reglement een soort derderangs apparaat dat slechts hand- en spandiensten mag verrichten voor de Kamercentrales. Met name heeft de afdeling Assen bezwaar tegen de aanduiding "opdragen", hetgeen volgens haar letterlijk inhoudt: Statencentrale, U doet wat wij Kamercentrale zeggen en anders niet. Spreker acht dit volkomen in strijd enerzijds met de beginselen van vrijheid en democratie, en anderzijds met het beginsel

van een goede organisatie. Een levende actieve organisatie moet op een zo laag mogelijk niveau aanwezig zijn, wil onze partij blijven groeien. Het Hoofdbestuur heeft tegengeworpen dat het voorstel Assen niet de competentie tussen het bestuur van Statencentrale en Kamercentrale regelt. Dat is juist, doch met opzet nagelaten. Het is de ledenvergadering die beslist en bij de andere partijorganen is deze competentie ook niet geregeld. Een zekere hiërarchie is toch altijd aanwezig.

Het voorstel van de afdeling Assen, zo besluit de heer Nieland, kost de partij geen extra geld. De organisatie wordt daar echter mee gediend.

De Voorzitter constateert dat op het voorstel van de afdeling Assen een amendement is ingediend door de afdeling Leiden.

De heer Drs.P.L.Offerhaus, Leiden, dit amendement toelichtend, wijst de vergadering er op dat het gezien moet worden als een tussenoplossing, namelijk dat de Kamercentrale eventueel aan de Statencentrale bepaalde taken kan opleggen. De afdeling Leiden meende dat op deze wijze aan de verlangens zowel van het Hoofdbestuur als van de afdeling Assen tegemoet wordt gekomen en dat toch het initiatief van Assen gehonoreerd zou kunnen worden.

De heer Mr.F.Korthals Altes constateert dat de afdeling Assen met het amendement van de afdeling Leiden kan instemmen. Spreker meent echter het voorstel toch te moeten ontraden, echter op geheel andere gronden. Er is thans jarenlang aan de partijreglementen gedokterd en laatstelijk heeft de Algemene Vergadering twee jaar geleden in Zwolle twee dagen lang gewerkt aan een algehele herziening van de reglementen. Over elk punt is toen lang gepraat; er waren talloze amendementen waarop hard is gestudeerd. Natuurlijk is het werk, dat uit die vergadering tevoorschijn is gekomen, niet voor de volle honderd procent volmaakt. Dat zou ook onmogelijk zijn in een partij die leeft en die in beweging is. Maar het Hoofdbestuur is van mening dat thans, tenzij er een dringende noodzaak bestaat of wel destijds een fout gemaakt blijkt te zijn, voorlopig geen reglementsherziening moet plaatsvinden. Die dringende noodzaak is er niet. Niets belet een actieve Statencentrale om activiteit te ontplooien. Geen enkele Kamercentrale zal een Statencentrale belletten om initiatieven te ontwikkelen. Integendeel, dat wordt graag gezien. De praktijk werkt dus goed. Moet dan toch, terwille van een inderdaad misschien wat betere formulering die alleen in theorie zijn waarde heeft, wederom het reglement gewijzigd worden? Spreker meent van niet. Wij winnen daarmee geen leden. Laten wij, zo besluit hij, niet werken aan het imago van het reglement, maar aan het imago van de partij.

De Voorzitter sluit zich bij de woorden van de heer Korthals Altes aan. Het Hoofdbestuur stemt in met de geest van het voorstel van de afdeling Assen, doch het meent dat dit ook zonder reglementswijziging tot uitvoering kan worden gebracht. Spreker vraagt de vergadering of zij ermede akkoord gaat thans niet opnieuw tot een reglementswijziging over te gaan.

Dit blijkt het geval te zijn.

Op een vraag van de heer Ir.L.T.W.H.Nieland of het Hoofdbestuur het voorstel van de afdeling Assen bij een eventueel toekomstige reglementswijziging alsnog wil overnemen, antwoordt de Voorzitter bevestigend.

De Voorzitter gaat nu over tot punt 14 van de agenda.

14. Bespreking van het beleid van het Hoofdbestuur.

De heer Drs.A.van Boyen, voorzitter van de afdeling Den Haag, en sprekende namens deze afdeling, begint met uiting te geven aan zijn warme instemming met het hedenavond door de heer Toxopeus gehouden betoog. Ook de afdeling Den Haag meent dat er allerm minst reden is om te juichen of op onze lauweren te gaan rusten.

Ook de afdeling Den Haag had meer verwacht en was teleurgesteld en verontrust. Het verloop van de twee weken geleden gehouden vergadering van de Partijraad had de afdeling Den Haag niet de indruk gegeven dat over deze zaken in het Dagelijks Bestuur der partij een communis opinio bestond. Men meende, zoals wel vaker, een zekere geïrriteerdheid van achter de bestuurstafel te constateren wanneer vanuit de zaal verontrusting werd uitgesproken, alsof die verontrusting directe kritiek zou inhouden op het beleid van Hoofdbestuur of Dagelijks Bestuur en niet zou voortvloeien uit bezorgdheid voor het wel en wee van onze partij.

Het magistrale betoog van de heer Toxopeus heeft veel van de verontrusting weggenomen. Ook de afdeling Den Haag was verontrust, niet paniekerig pessimistisch maar gewoon verontrust, dat de vage doelstellingen van een partij met een imago van jeugdige frisheid zoveel jonge kiezers had aangetrokken. Het is juist om te stellen dat de V.V.D. betrekkelijk weinig stemmen aan D '66 is kwijtgeraakt, en dat de V.V.D.-aanhang onder de jeugd groter is dan haar gemiddelde aanhang onder de kiezers. Maar dan zal ook moeten worden voorkomen dat D '66 de kans krijgt zich als een Vrijzinnig-Democratische Bond-nieuwe-stijl op te stellen tussen de Partij van de Arbeid en de V.V.D., en een verdere zuigkracht gaat uitoefenen op groepen liberale jongeren. Wat de heer Toxopeus daarover heeft aangekondigd wettigt de verwachting dat tegenover de onvolledige en onvoldragen vernieuwingsplannen van D '66 de V.V.D. zal komen met meer doordachte voorstellen die tot een wezenlijke verbetering van ons politieke systeem kunnen leiden. De kamerfractie zal daartoe zeker het zijne bijdragen maar ook het bestuur zal dat in de partij moeten organiseren, stimuleren en in goede banen leiden en, wanneer dat opportuun is, bereid zijn tot een gesprek of een discussie met anderen, eventueel met D '66.

In de eerste plaats moet het oog gericht blijven op de jongeren die op den duur de fakkels van de ouderen zullen moeten overnemen. Er is alle reden om hen te betrekken in de discussies en plannen. In dit verband is de Haagse afdeling benieuwd naar het verdere beleid ten opzichte van de J.O.V.D., een terrein dat vol voetangels en klemmen is komen te liggen.

In de tweede plaats - de heer Toxopeus heeft ook daarop gewezen - zal onze partij meer dan ooit moeten werken aan haar imago. Ten onrechte drukken onze tegenstanders ons het etiket op van de partij voor de werkgeversbelangen. De afdeling Den Haag vindt dat woord werkgever geenszins een lelijk woord; zij heeft zich van ganser harte achter de Kamerkandidatuur van een echte werkgever gesteld en heeft daar, nu hij deel uitmaakt van de fractie, geen seconde spijt van. Maar het kan geen kwaad als wij bij herhaling blijven duidelijk maken dat in onze volkspartij ook de werknemersbelangen zwaar wegen. De ambtenaren zijn daar dank zij de heer Toxopeus wel van overtuigd, maar elders ontbreekt daar nog wel eens wat aan. Zou de instelling van een commissie die zich bezighoudt met werknemersproblemen, bijvoorbeeld als subcommissie van de Sociaal-Economische Commissie, niet door het bestuur in overweging kunnen worden genomen? Het vraagstuk van de zogenaamde categorale bonden blijft om onze voortdurende aandacht vragen.

In de derde plaats dringt de afdeling Den Haag er bij het Hoofdbestuur op aan de Propagandacommissie de komende drie jaren geen winterslaap te laten doen, maar haar actief te laten blijven. Misschien kan er dan tevens wat meer aandacht besteed worden aan de coördinatie met de Propagandacommissies van steden en centrales, aan de relaties met de pers, en kunnen psychologische fouten zoals het tonen van gesloten fabriekspoorten op zondag in televisie-uitzendingen in de toekomst vermeden worden.

De V.V.D. staat aan de vooravond van een belangrijke periode, zo besluit spreker. Wij hopen allen vurig dat de nieuwe regering coalitie er een zal zijn met de V.V.D. en zonder de P.v.d.A., maar als dat gebeurt staat wij pas aan het begin. Eensgezind

zullen wij dan moeten meebouwen aan een verjongd imago van een liberale werkelijk dynamische partij, in staat gelijke tred te houden met de stormachtige veranderingen in de moderne samenleving. Het Hoofdbestuur zal daaraan de noodzakelijke leiding moeten geven en ook zijn politieke geluid duidelijker dan tot nu toe in het openbaar moeten laten horen. De Haagse afdeling zal het Hoofdbestuur daarbij van ganser harte steunen.

De heer Dr. F.A. Hoogendijk, Gouda, vraagt aandacht voor een zeer belangrijk punt, namelijk hoe de V.V.D. zich als partij in de komende vier jaar zal gaan opstellen. Spreker gelooft dat de V.V.D. zich niet in slaap moet laten wiegen door die ene zetel winst die zij bij de laatste Kamerverkiezingen heeft gekregen. Hij zou een grondig onderzoek naar de mogelijkheid van een herstructurering van de V.V.D. willen bepleiten. Zijn standpunt ten zien van D '66 is bekend, maar het is een feit dat deze groepering veel jongeren aantrekt. Velen hebben hun stem juist aan D '66 gegeven omdat deze groepering als een katalysator voor de vernieuwing van ons politiek bestel kan fungeren. De heer Toxopeus heeft zojuist gezegd dat de V.V.D. zou kunnen optreden als een kernpunt waar omheen andere politieke groeperingen zich zouden kunnen scharen. De heer Wiegel heeft verleden week gezegd dat hij de partij niet als een heilig huis beschouwt, en dat wij desnoods bereid moeten zijn het af te breken om er een bredere groepering voor terug te krijgen. Spreker is het daarmee eens. Hij gelooft niet dat er te veel in ons kiesstelsel moet worden veranderd; hij meent dat de gezondmaking van ons politiek stelsel vanuit de partijen moet worden benaderd. Het zal bijzonder belangrijk zijn hoe de vijf grote politieke partijen zich in de komende vijf jaar zullen gaan opstellen. De kiezers zijn meer in beweging dan ooit; de floating vote - dat is gebleken uit het onderzoek van Van Dam te Utrecht - is groter geweest dan ooit. Men verlangt vooral van de zijde van de jongeren een praktische aanpak van de politieke vraagstukken. D '66 benadert alles pragmatisch, wat weer tot gevolg heeft dat het principe daar ver te zoeken is. De verdienste van deze groepering is echter dat zij een groot aantal mensen in Nederland in beweging heeft gebracht. Het is jammer, dat dit de V.V.D. in de afgelopen jaren niet is gelukt. Zij heeft zich in de storm kunnen handhaven, maar zij heeft wellicht een kans gemist - en dit is geen kritiek op het bestuur, geen kritiek op de fractie; als het kritiek zou zijn, dan zou het op ons allen zijn en zeker ook op de spreker hier achter het spreekgestoelte. De vorming van een grote volkspartij is momenteel aanwezig, vooral nu de Partij van de Arbeid op haar retour is. Spreker wil er daarom voor pleiten dat de V.V.D. de komende jaren hard zal gaan studeren op haar grondslagen, en vooral ook op de verbanden van de grondslagen met de kiezers. Wellicht kan een stuk negatieve imagebuilding, waarover de heer Toxopeus sprak, dan verdwijnen. Kortom, spreker zou aan het Hoofdbestuur willen vragen of het een commissie zou willen instellen die de herstructurering van onze partij bestudeert en eventueel zou kunnen voorbereiden.

De heer H. Wiegel, Laren/Blaricum, sluit zich aan bij hetgeen door de heren Van Boven en Hoogendijk is gezegd. Zaterdag j.l. is er een vergadering geweest van het Liberaal Democratisch Centrum, waar 's middags bij het openbare gedeelte is gesproken over de partijvorming, 's morgens in de besloten vergadering over de verkiezingsuitslag, over de positie van de V.V.D. en de maatregelen die nodig zouden zijn. Spreker kan wat betreft de gedachten die hierover bij het L.D.C. leven volstrekt aansluiten bij hetgeen wat de heer Toxopeus enige weken geleden heeft geschreven in "Vrijheid en Democratie" en bij datgene wat hij vanavond heeft gezegd. Hij heeft gezegd dat in vergelijking tot de andere grote partijen de V.V.D. redelijk overeind is gebleven. Hij heeft tegelijkertijd gezegd dat de verkiezingsuitslag toch wat is tegengevallen, en dat de V.V.D. ongelofelijk hard aan het werk zal moeten gaan, wil zij toekomstige verkiezingen winnen. Dat was de algemene tenenur zoals die ook heerste op de vergadering van het L.D.C.

Spreker wil daar nog iets over zeggen en er een aantal concrete vragen aan vastknopen.

In de eerste plaats acht spreker het noodzakelijk dat de V.V.D. zich gaat bezinnen op datgene, wat zij is in de ogen van de kiezers. Dat is essentieel voor het voeren van propaganda. Men kan goede propaganda voeren, maar als men, kennend zijn eigen product, niet weet hoe men dat het beste aan de mensen kan verkopen, ook niet weet welke mensen het in geen geval zullen kopen en welke mensen misschien, dan is elke cent aan propaganda besteed weggegooid geld. Daarom stelt spreker als concrete vraag aan het Hoofdbestuur of het bij zijn uitgavenbeleid een belangrijke post wil reserveren voor een politiek wetenschappelijk onderzoek naar de motieven van de kiezers; zowel van hen, die op de V.V.D. hebben gestemd, als van hen, die nog niet op de V.V.D. hebben gestemd.

Daarnaast is het naar de mening van het L.D.C. pertinent noodzakelijk, dat er in de V.V.D. wordt gediscussieerd, en dat die discussie ook naar buiten blijkt. Een partij moet een bijenkorf zijn. Daar moeten mensen met hun ideeën in en uit lopen. Daar moet onderlinge kritiek worden gegeven en daar mag best op elkaars tenen worden gestaan. In het verleden heeft het daaraan misschien wel eens ontbroken. Er is af en toe een gebrek aan onderlinge tolerantie binnen de V.V.D. Spreker heeft uit de speech van de heer Toxopeus begrepen, dat hij daarin verandering gebracht wil zien. Spreker wil nu aan zijn eerste vraag een aantal vragen vastkoppelen.

In de eerste plaats deze: is het Hoofdbestuur bereid om de komende maanden in overleg en in samenwerking met de besturen van de kamercentrales te komen tot een aantal regionale discussiecongressen over actuele politieke problemen? Die zijn er genoeg: daar is de democratie, daar is de partijvorming, daar is de bestuursvorm van de onderneming, daar is de liberale onderwijspolitiek, allemaal essentiële politieke problemen. Daar moeten wij met elkaar onderling over gaan praten, maar wat nog veel belangrijker is, de kiezer moet weten dat wij erover praten. De kiezer vraagt van ons geen sleutel die past op elk slot, de kiezer vraagt wel dat wij naar sleutels zoeken, dat we bereid zijn de waarheid te onderzoeken, dat wij bereid zijn heel hard te gaan zoeken en heel hard te gaan werken. Die regionale discussiecongressen zijn daarvan één potentiële uitwerking. Spreker wil er een kleine opmerking aan vastkoppelen, nl. over de komende gemeenteraadsverkiezingen in Zwolle. Dat wordt niets meer en ook niets minder dan een testcase voor alle politieke partijen. D '66, een grote concurrent van de V.V.D., gooit daar de grote kanonnen in het vuur. De andere partijen zullen dat ook doen. Spreker wil aan het Hoofdbestuur vragen of het bereid is de afdeling Zwolle, waar heel hard wordt gewerkt, financieel, organisatorisch, met mensen, met ideeën bij te staan, om ervoor te zorgen dat die gemeenteraadsverkiezingen in Zwolle tot een succes voor de V.V.D. worden. Als dat lukt, heeft de V.V.D. bij de kiezers weer een groot stuk vertrouwen gewonnen, en dan is haar kans op overwinning in 1971 alleen maar groter geworden.

Spreker wil heel kort zijn over het overleg met de J.O.V.D. en met de liberale studenten. De J.O.V.D. is een ongelofelijk lastige organisatie. Als zij dat niet zou zijn - spreker is een van haar oud-voorzitters - zou zij naar zijn mening moeten worden opgeheven, want dan heeft zij geen enkele taak meer. De J.O.V.D. moet lastig zijn. De liberale studenten zullen ook lastig moeten zijn, maar spreker dacht dat het Hoofdbestuur van de V.V.D. er op kan vertrouwen dat de leiding van de J.O.V.D. en van de liberale studenten bereid zijn hun kritiek positief tot uitwerking te brengen. Spreker kent zijn J.O.V.D.-ers nog wel zo goed dat hij durft te zeggen dat zij vertrouwen hebben in de leiding van de V.V.D. Daar gaat het om: onderling vertrouwen tussen ouderen en jongeren. Dat moet een basis zijn voor de onderlinge discussie, een basis die pertinent noodzakelijk is. Spreker zou daaraan een volgende concrete vraag willen vastkoppelen: wat zijn in concreto de plannen van de leiding van de partij met het overleg met J.O.V.D.,

L.D.C. en L.S.V.N.?

Spreker komt nu tot zijn laatste voorstel. De C.H.U. heeft op de laatste verkiezingsuitslag gereageerd met het besluit een commissie in te stellen onder voorzitterschap van oud-minister Scholten, die tot taak heeft structuur, imago, strategie, beginselen en aanpak van de partij te gaan bediscussiëren. Spreker zou willen bepleiten dat op de eerstkomende Hoofdbestuursvergadering instelling van eenzelfde structuurcommissie wordt overwogen. Een commissie waarin niet alleen mensen zitting krijgen die nu actief zijn in de top van onze partij, maar ook mensen die, omdat zij nu niet meer actief zijn, misschien minder de neiging hebben om bedrijfsblind te worden. Daarnaast ook jonge mensen, ook L.D.C.-ers. Die commissie zou zich moeten bezinnen - er bestaat een soortgelijke commissie in de Teldersstichting, alleen gebeurt daar op dit ogenblik niet veel - niet alleen op de liberale beginselen, maar ook op de partijvorming, op ons imago, op onze strategie. Spreker dacht dat het belangrijk was als deze commissie zou werken in de volledige openbaarheid, met tussentijdse openbare verslagen via "Vrijheid en Democratie" aan de leden en via de leden aan de kiezers.

Spreker heeft in een interview in de Haagse Post gesteld, dat er voor de V.V.D. geen enkele reden is tot paniek op dit moment, maar hij is wel bezorgd. Bezorgd voor een partij als de Democraten '66, niet vanwege hun ideeën, want daar ontbreekt nog wel eens wat aan, maar wel vanwege hun beeld. Het is een partij die aanslaat bij jonge mensen. Het is een partij die ongelofelijk enthousiast werkt. Het is een partij die zich misschien aan de linkerkant van de V.V.D. gaat opstellen en dus voor de toekomst van de V.V.D. levensgevaarlijk is. Spreker gelooft dat de V.V.D. daarop niet paniekerig moet reageren, dat zij alleen moet reageren door met ideeën te komen die beter zijn dan die van D '66, door te komen met enthousiasme dat groter is. Als wij met ons allen dat enthousiasme waar maken, als wij met z'n allen discussiëren, als wij op elkaars tenen gaan staan, dan ziet het er voor de toekomst van de V.V.D. erg gunstig uit, zo besluit spreker.

De heer Ir.H.Makkreel, Aerdenhout, sprekende namens de afdeling Amsterdam, wil volstaan met het maken van enkele detailopmerkingen.

In de eerste plaats vraagt de afdeling Amsterdam zich af of de werking van de meningsvorming in de partij geen verbetering behoeft in die zin, dat commissies die worden ingesteld om bepaalde onderwerpen te bestuderen sneller werken. Wordt de werking van die commissies niet wel eens wat gehandicapt door overbezetting van de leden?

In de tweede plaats wil de afdeling Amsterdam aan een punt dat de heer Wiegel naar voren heeft gebracht uitdrukkelijk adhesie betuigen, n.l. het idee om te komen tot een marktonderzoek, tot een wetenschappelijke aanpak van het bekijken van wat bij de kiezers leeft.

In de derde plaats betuigt Amsterdam adhesie aan de suggestie van de heer Wiegel om de onderwerpen die bij deze discussie naar voren komen nader aan de orde te stellen in de partij. Vanavond immers zal in de beperkte hier ter beschikking staande tijd een definitieve uitspraak niet tot stand kunnen komen. Alleen vraagt spreker zich af waarom het bij regionale congressen moet blijven. Het lijkt hem nuttig als een dergelijk beraad wordt afgesloten met een buitengewone algemene vergadering van de partij, die speciaal aan deze onderwerpen wordt besteed.

De heer Ir.H.J.van Raalte, Bilthoven, wil in aansluiting op hetgeen de heer Wiegel reeds heeft gezegd nog iets naders vertellen over de gang van zaken op de vergadering van het Liberaal Democratisch Centrum van afgelopen zaterdag. De ochtendvergadering was besloten. Daar is zeer veel op- en aangemerkt op de gang van zaken binnen de partij, en vooral met betrekking tot het Hoofdbestuur; het sloeg allerm minst op de gang van zaken met betrekking tot de fracties. De openbare middagvergadering was gewijd

aan de punten, door de algemene raad opgesteld, over verbetering van de functionering van de democratie. Deze punten zijn gepubliceerd in "Vrijheid en Democratie", en daar werd bij vermeld dat de vergadering openbaar zou zijn. Het L.D.C. heeft 's ochtends niet geweten dat de voorzitter van de partij die middag bij de belangrijke besprekingen er niet zou zijn. Evenmin, behalve de heer Vonhoff, die overigens als L.D.C.-lid in het panel zitting had, enige andere vertegenwoordiger van het Dagelijks Bestuur, van het Hoofdbestuur en van de Eerste en Tweede Kamerfractie. Bij voorgaande gelegenheden is dat wel eens anders geweest, en waar nu werd gesproken over de gang van zaken binnen de democratie was het toch wel teleurstellend. Naar aanleiding van een interruptie uit de zaal, herstelt spreker dat de heer Rietkerk aanwezig was namens de Tweede Kamerfractie, en dat de heer Toxopeus door verplichte aanwezigheid elders verhinderd was. Dat neemt echter niet weg, dat meer belangstelling van de zijde van Hoofdbestuur en Kamerfracties bij dit belangrijke onderwerp wenselijk was geweest. Hier had - en nu sluit spreker zich graag aan bij de woorden van de heer Toxopeus - efficiënter gebruik kunnen worden gemaakt van de brainstorming die daar plaatsvond. Spreker wil een ander voorbeeld noemen van een zaak waar men zich in het Liberaal Democratisch Centrum ongelukkig over voelt. Hij doelt hier op de voorbereiding van het Verkiezingsprogramma. In de eerste plaats werd dit programma eerst vastgesteld na de kandidaatstelling, zulks onder het motto dat een Verkiezingsprogramma actueel moet zijn. Spreker is van mening, dat dit een bewijs is van het ontbreken van visie aan de zijde van het Hoofdbestuur. Naar het gevoelen van het L.D.C. dient een Verkiezingsprogramma er te zijn vóór aan de kandidaatstelling wordt begonnen. In de tweede plaats: In feite was het totaal geen Verkiezingsprogramma. Het was meer een waslijst van wensen inzake het veilig stellen van velerlei groepsbelangen, er stonden allerlei dingen in die niets met deze verkiezing te maken hadden. Er is in de V.V.D. een ernstig gemis aan een politiek programma, dat dient er in de eerste plaats te zijn, en dan kan in verkiezingstijd de partij met een Verkiezingsprogramma komen, leesbaar voor de kiezers en met alleen die punten, die in de komende vier jaar van belang zijn. Een verkiezingsmanifest mag actueel zijn, maar het Verkiezingsprogramma is het strategische wapen dat voor vier jaar geldt, en dat mag niet op het laatste ogenblik worden vastgesteld.

Dan heeft de heer Korthals Altes daarstraks gezegd dat wij een nieuw reglement en een nieuw beginselprogramma hebben, en dat wij daar nu maar tevreden mee moeten zijn. Het L.D.C. echter toont een nieuwe strijdbaarheid. Wij moeten niet tevreden zijn met al die moeizaam in elkaar gezette nieuwe reglementen en met het nieuwe beginselprogramma, ook al is daar heel hard aan gezwoegd. Door het L.D.C. wordt openheid verlangd. En deze openheid wordt kennelijk ook door vele afdelingen verwacht. Het verkiezingsresultaat is onbevredigend. De frisse, energieke, strijdbare D '66 snoepte eenvoudig de winst weg. Het L.D.C. beschouwt het als een fout dat vorig jaar door het Hoofdbestuur niet krachtiger is geprobeerd overeenstemming te bereiken met diegenen, die uiteindelijk D '66 hebben gestart. Daar is de boot gemist.

Samenvattend besluit spreker dat het L.D.C. in het algemeen van oordeel was dat er bij het Hoofdbestuur der partij te weinig aandacht is voor de hoofdlijnen, te weinig blijk wordt gegeven van een visie, van een politiek gezicht, dat de partij te veel toont realisme en te weinig idealisme. Er is een heel groot stuk van de floating vote gemist en het L.D.C. steunt het voorstel van de afdeling Den Haag zo snel en krachtig mogelijk een onderzoek in te stellen naar de mogelijkheden ook de werknemers binnen de V.V.D. te krijgen. D '66 heeft bij de laatste verkiezingen 50 % stemmen van jongeren gehad. Kennelijk is de V.V.D. niet meer de partij, die de grote groep jongeren trekt. Boven zijn artikel in "Vrijheid en Democratie" over de verkiezingsuitslag heeft de heer Abspoel gezet "redelijk tevreden". Het L.D.C. vond dat een onredelijke zelfvoldaanheid. Spreker is dan ook

verheugd dat de heer Toxopeus tegen deze zelfvoldaanheid waarschuwde. Spreker verzekert dat de kritiek van het L.D.C. opbouwend bedoeld is. Daarbij speelt natuurlijk een kwestie van mentaliteitsverandering. Wij moeten elkaar durven zeggen wat wij van de zaken vinden, ook als wij ontevreden zijn. De ontwikkeling is in alle partijen aan de gang. Een discussie hierover binnen de V.V.D. is nodig, ook over zaken als gezagshandhaving en demonstratievrijheid. De V.V.D. heeft in politieke zaken een onvoldoend duidelijk gezicht naar buiten en dat heeft haar veel schade gedaan.

De heer Ch.O.Boosman, te Groningen, deelt mede dat ook in de jaarvergadering van de afdeling Groningen de voor de V.V.D. toch wel wat teleurstellende verkiezingsuitslag is besproken. Wat de heer Toxopeus daarstraks heeft gezegd over public relations en image-building was volledig in de geest van de afdeling Groningen. Het is nodig dat wij ons er op gaan bezinnen wat nu eigenlijk aan dat image van de V.V.D. mankeert. Bij dat beraad moeten ook mensen worden betrokken die wat buiten de actieve politiek staan.

Daarnaast meent de afdeling Groningen dat het noodzakelijk is dat het Hoofdbestuur van tijd tot tijd eens een politieke verklaring uitgeeft. Veel meer dan tot nu toe zou het Hoofdbestuur een politiek gezicht moeten krijgen en de politieke discussie naar zich toe moeten trekken. Voor de Kamerfracties is het, zeker als men regeringsverantwoordelijkheid draagt, wel eens moeilijk bepaalde punten te verdedigen. Compromissen zijn dan nodig, maar als zo'n compromis verdedigd moet worden zou toch ook heel duidelijk gemaakt moeten worden wat het zuiver liberale standpunt is, ontdaan van dat compromis.

De heer Drs.F.Brühl, Laren/Blaricum, is er zich van bewust dat hij daarstraks, toen hij stemming vroeg over het voorstel van zijn afdeling, de vergadering heeft opgehouden. Hij gelooft dat dat in de toekomst voorkomen kan worden indien het Hoofdbestuur zich gaat bezinnen op de stemmingsprocedure. Spreker verwijst naar het congres van D '66 waar men de beschikking had over een stemmachines. Wellicht is dat te kostbaar, maar er zijn ook andere methoden waardoor de stemmingspeiling bijzonder snel kan plaatsvinden. Spreker vraagt het Hoofdbestuur met een voorstel terzake te komen.

De Voorzitter, Ir.K.van der Pols, de verschillende sprekers beantwoordend, vangt aan met hen de erkentelijkheid van het Hoofdbestuur te betuigen voor hun deels bemoedigende, deels berispende woorden. Spreker gelooft dat zeer veel van hetgeen door de verschillende sprekers is gezegd eigenlijk het intrappen van een open deur is. Uit de rede van de heer Toxopeus, die de volledige instemming van het Hoofdbestuur heeft, hebben de afgevaardigden kunnen horen wat de weg is die het bestuur zich voorstelt in de naaste toekomst te bewandelen. De instelling van de commissie Kiezer-Gekozone, waarvan spreker aan het begin van deze avond mededeling heeft gedaan, is zijns inziens reeds een eerste factor in het noodzakelijke onderzoek. Het Hoofdbestuur zal zich snel beraden over het voorstel van de heer Hoogendijk, dat door anderen werd gesteund, tot instelling van een commissie tot herstructurering van het partijwezen. De heer Hoogendijk sprak van een commissie ter herstructurering van de partij, doch het Hoofdbestuur meent de opdracht, die aan deze commissie ware te geven, in ruimer verband te moeten interpreteren. Op die manier kan de deur worden geopend naar de wijdere perspectieven, die wij ons moeten voorstellen, aldus spreker.

De heer Wiegel heeft gesproken over een wetenschappelijk markt-onderzoek voor de verkiezingen. Het Hoofdbestuur was dat van plan doch doordat de verkiezingen vervroegd werden, kon daaraan geen uitvoering meer worden gegeven. Het houden van regionale congressen juicht het Hoofdbestuur toe; noodzakelijk acht het echter een grondige voorbereiding waarvoor de partijcommissies waren in te schakelen.

De komende gemeenteraadsverkiezing in Zwolle ziet het Hoofdbestuur met belangstelling tegemoet. Het zal, waar nodig, aan de plaatselijke afdeling van harte steun verlenen.

Spreker wijst voorts op de geregelde contacten tussen de besturen van het L.D.C., de J.O.V.D., de L.S.V.N. en het Dagelijks Bestuur van de partij; deze zullen voortgang vinden.

De heer Makkreel heeft gevraagd of de partijcommissies niet sneller kunnen werken. Het Hoofdbestuur wil daar gaarne het zijne toe bijdragen doch het is natuurlijk wel zo, dat de commissies hun eigen werkwijze bepalen.

Voor het houden van algemene congressen, bijzondere ledenvergaderingen, geldt het zelfde als voor de regionale congressen. Zij kunnen groot nut afwerpen, doch dienen voldoende te worden voorbereid, zodat aan de hand van duidelijke discussie-nota's een opiniepeiling kan plaatsvinden.

De heer Van Raalte heeft de staf gebroken over het Verkiezingsprogram en over het tijdstip waarop dit gepubliceerd werd. Ook hier waren de vervroegde verkiezingen van invloed. Er moest zo veel mogelijk volgens de reglementen worden gewerkt; niettemin werd reeds een spoed-procedure gevolgd en het program kon werkelijk niet eerder gereed komen. Spreker wijst er op dat ondanks deze spoed-procedure toch de gehele partij in al haar geledingen over het program is geraadpleegd.

De heer Boosman heeft het Hoofdbestuur aangespoord meer met politieke verklaringen te komen. Spreker herinnert zich dat het Dagelijks Bestuur in de afgelopen periode eenmaal met een politieke verklaring is gekomen, die niet erg succesrijk was en waarmee nog al wat narigheid is ondervonden. De suggestie van de heer Boosman zal door het Hoofdbestuur dus wel in gedachten worden gehouden, maar het is er op dit ogenblik nog niet bijzonder enthousiast over. Het zal in ieder geval in nauw overleg met de Kamerfracties moeten gebeuren. Overigens lijkt het spreker in het algemeen niet zo bijzonder gewenst dat, wanneer een fractie eens tot een politiek compromis moet overgaan, daar ter verduidelijking het zuiver liberale standpunt naast zou worden gezet. Spreker meent, dat zulks voor het imago van de partij niet erg dienstig zou zijn.

De heer Brühl tenslotte heeft het Hoofdbestuur aangemaand om een snellere procedure voor de stemmingen uit te vinden. Spreker heeft een heel eenvoudige oplossing: elke afdeling komt met evenveel afgevaardigden als zij stemmen heeft, dan kan stemming bij handopsteken een afgewogen beeld geven. Er zal op worden gestudeerd!

Spreker besluit met de Secretarissen voor de Organisatie, die daarom gevraagd hebben, te verzoeken nog een verdere aanvulling te geven op zijn antwoord.

De heer Mr. F. Korthals Altes heeft inderdaad behoefte om op een enkel punt nader in te gaan. In de eerste plaats de uit de vergadering gedane suggestie tot het houden van meer regionale congressen. Die zullen zeker bijzonder nuttig kunnen zijn, onder meer ter bespreking van de resultaten waartoe de Commissie Kiezer-Gekozenen, die zich zonder twijfel ook met de partijstructuur zal bezighouden, zal komen. Toch moet men met deze regionale congressen voorzichtig zijn. In de afgelopen maanden is er een aantal centrales geweest dat dergelijke congressen heeft georganiseerd. De belangstelling daarvoor was echter niet bijzonder groot, ofschoon de congressen nog wel midden in de verkiezingstijd vielen. Het gaat er dus vooral om of de partij zelf bereid is haar tijd en haar enthousiasme aan deze zaken te geven. Alleen dan kunnen dergelijke congressen slagen, en dat zal de kamercentrales animeren met de organisatie daarvan voort te gaan. Van de zijde van het Hoofdbestuur wordt hierop bij voortdurende aangedrongen.

In de tweede plaats de werkwijze der commissies. Spreker wijst er op dat, ook al blijkt dat niet altijd naar buiten, in vele commissies bijzonder hard wordt gewerkt. Hij noemt in dit verband

de Commissie ter voorbereiding van het Verkiezingsprogram en de Sociaal-Economische Commissie.

In de derde plaats: er is kritiek geuit op de afwezigheid van leden van het Hoofdbestuur op het L.D.C.-congres. Spreker wijst er op dat de leden van het Dagelijks Bestuur en vaak ook de leden van het Hoofdbestuur, vrijwel iedere zaterdag verschillende verplichtingen hebben te vervullen en dus een keuze moeten maken. Het is bepaald niet zo dat deze leden, indien zij op een bepaalde bijeenkomst ontbreken, rustig thuis zitten.

Inderdaad heeft spreker er op aangedrongen niet wederom aan de reglementen te gaan dokteren. Men mag dat echter niet zien als een bewijs van een gezapige mentaliteit. Wat van belang is, is dat een ieder voldoende activiteit heeft om zich in te spannen voor de goede zaak.

Spreker is een voorstander van het doen van duidelijke politieke uitspraken door het Hoofdbestuur, wanneer dat mogelijk is. Misschien zal morgen aan spreker een nieuwe taak toevallen. In verband hiermede wil hij reeds thans als zijn opvatting kenbaar maken, dat hij van mening is dat het inderdaad de taak is van het Dagelijks Bestuur om duidelijk richting te geven aan de politieke meningsvorming zo wel in als buiten de partij, al is voorzichtigheid geboden.

Tenslotte wil spreker nog een enkel woord zeggen over de stemmingsprocedure. Inderdaad is dit een tijdrovende zaak. Het Hoofdbestuur zal zich bezinnen op mogelijkheden om tot een moderner systeem te komen, doch eenvoudig is dit niet, aangezien het aantal stemmen per afdeling verschilt.

De heer H.J.L. Vonhoff wil nog in het bijzonder antwoord geven op enige opmerkingen die over de propaganda zijn gemaakt. In de eerste plaats heeft de heer Van Boven gesproken over onze televisieprogramma's. Hij noemde als voorbeeld de psychologische fout van de gesloten fabriekspoorten. Spreker meent dat men hier nauwelijks van een fout kan spreken; wij hadden in deze uitzending nu eenmaal een beeld nodig van gesloten fabriekspoorten, en als men aan de filmtechnici vraagt voor een dergelijk beeld zorg te dragen, dan is het logisch dat zij in zo'n geval gebruik maken van de 5-daagse werkweek van anderen.

Door de heer Wiegel en anderen is gesproken over de discussie in onze partij. Ten aanzien van de propaganda is zulks bij de voorbereidingen voor de verkiezingscampagne in die zin gebeurd dat de landelijke Propagandacommissie besprekingen heeft gevoerd met de propagandacommissies van de Kamercentrales. Dit overleg zal ook in de komende periode geregeld worden voortgezet.

De heer Wiegel heeft het gehad over een motivation research onder de kiezers. Spreker is daarvan bepaald een voorstander. De eerstvolgende vergadering van de landelijke Propagandacommissie zal ook aan dat punt aandacht besteden en wel op korte termijn. De voorbereiding van de gemeenteraadsverkiezing in Zwolle brengt de landelijke Propagandacommissie tot grote activiteiten. In dit verband wil spreker een opmerking maken die niet zozeer de propaganda raakt maar toch wel erg belangrijk is. Dat is het beeld van D '66. Laten wij voorzichtig zijn, aldus spreker, dat wij als V.V.D. aan D '66 niet het imago gaan geven van de vroegere Vrijzinnig Democratische Bond. Dan zouden wij precies het omgekeerde bereiken van wat wij willen.

Op het gebied van de voorlichting, zo besluit spreker, is veel te doen. In samenwerking met de Kamercentrales hoopt spreker in de komende maanden dit werk te ondernemen en nu dacht spreker dat dat werk moet worden ondernomen met mensen die weten dat zij enig succes hebben behaald maar die daarmee niet tevreden zijn en streven naar groter succes. Daarom gelooft spreker dat het verkeerd was van de heer Van Raalte om critiek uit te oefenen op de heer Abspoel die zijn beschouwing in "Vrijheid en Democratie" over de verkiezingsuitslag de titel "redelijk tevreden" gaf. Die redelijke tevredenheid behoeft immers verdere activiteit niet in de weg te staan. Integendeel. Redelijke tevredenheid over het feit dat ingespannen arbeid in ieder geval iets heeft opgeleverd kan de beste stimulans zijn voor het vele werk dat ons in de komende maanden en jaren wacht en dat door het Hoofdbestuur zo goed mogelijk zal worden begeleid.

De Voorzitter heeft nog een vraag van de heer Van Boven niet beantwoord. Hij wil dat bij dezen doen en zegt toe dat het Hoofdbestuur zich gaarne zal beraden over het voorstel van de heer Van Boven om de kwestie van de ondernemingsstructuur nog eens te onderzoeken, hetzij in de Sociaal-Economische Commissie, hetzij op andere wijze. De heer Van Boven zegt in het bijzonder om een werknemerscommissie te hebben gevraagd. De Voorzitter zal dit nader bezien en geeft vervolgens het woord aan de heer Ir. H. Makkreel, Aerdenhout, die meent dat hetgeen hij in eerste instantie heeft opgemerkt op een bepaald punt niet helemaal goed is begrepen. Hij heeft het gehad over de werkwijze der commissies die zijns inziens soms niet het juiste effect opleverde. Spreker wil nu met een voorbeeld komen. Geruime tijd geleden is er een commissie ingesteld ter bestudering van het rapport-Verdam. Is het waar dat deze commissie nog niet bijeen is geweest omdat de leden eenvoudig te druk bezet zijn om te vergaderen? En is het in dat geval niet beter die commissie anders samen te stellen?

De Voorzitter antwoordt dat de heer Makkreel kennelijk verkeerd is ingelicht. Het Hoofdbestuur heeft een vertrouwelijke commissie van drie zeer deskundige leden verzocht om over het rapport van de commissie Verdam hun zienswijze te geven. De commissie heeft aan dat verzoek gevolg gegeven en het Hoofdbestuur

heeft met het vertrouwelijke rapport dezer commissie zijn voordeel gedaan.

De heer Drs.G.M.V. van Aardenne, Dordrecht, voorzitter van de Sociaal-Economische Commissie der partij deelt vervolgens mede, dat de kwestie van de ondernemingsstructuur reeds staat op de agenda van deze commissie. Voorts heeft de S.E.C. een sub-commissie benoemd ter bestudering van het rapport-Verdam, daarbij gebruik makende van het zojuist door de Voorzitter genoemde rapport van de drie deskundigen. Er is, zo gaat spreker voort, zojuist ook gesproken over de wenselijkheid van instelling van een sub-commissie werknemersbelangen van de S.E.C. Dit voorstel wil spreker gaarne in deze commissie ter sprake brengen, waarbij hij er op wijst dat de commissie in bepaalde opzichten zich reeds met speciale werknemersbelangen - b.v. betere bescherming bij faillissement e.d. - heeft bezig gehouden.

De heer P.Roemer, Amsterdam, wil nog even terugkomen op hetgeen de Voorzitter daarstraks heeft gezegd. De Voorzitter ving zijn antwoord aan met de woorden: "U hebt een open deur ingetrapt". Het is bijzonder plezierig dat te vernemen want dat betekent dat al degenen die in deze zaal zitten en hun opmerkingen hebben gemaakt dat eigenlijk voor niets gedaan hebben, immers volgens de Voorzitter is alles al gebeurd of is het Hoofdbestuur er mee bezig. Spreker maakt er ernstig bezwaar tegen dat allerlei belangrijke punten die hier vandaag naar voren zijn gebracht door de Voorzitter min of meer als onbelangrijke zaken van tafel worden geveegd en dat men slechts dank zij de vriendelijke interventie van bekwame hoofdbestuursleden als de heren Korthals Altes en Vonhoff toch nog een antwoord krijgt van het Hoofdbestuur. Hij acht zulks onjuist. Het is noodzakelijk dat in de eerste plaats de Voorzitter een wat breedvoeriger uitspraak over zulke zaken doet. Spreker wil duidelijk zeggen dat de Voorzitter hiermee voor hem een open deur heeft ingetrapt.

De Voorzitter meent dat hier sprake is van een misverstand. Hij heeft bedoeld te zeggen dat veel van de wensen die hier vanavond naar voren zijn gebracht ook de wensen zijn van het Hoofdbestuur. Hij heeft bepaald niet de indruk willen wekken dat het Hoofdbestuur datgene wat hier vanavond in het midden is gebracht onbelangrijk vindt. Men dient zijn woorden op te vatten als een blijk van instemming van de zijde van het Hoofdbestuur met de richting waarin de leden het beleid van dat Hoofdbestuur in de toekomst willen zien uitgestippeld.

De Voorzitter constateert dat hiermede het agendapunt 14 is afgesloten en gaat over tot agendapunt

15. Bespreking van het beleid van de redactie van "Vrijheid en Democratie".

De heer J.A. van Krieken, Leiden, wil beginnen met de redactie een compliment te maken: de afdeling Leiden vindt het blad beter dan voorheen, al is de opmaak nog niet helemaal wat het zijn moet. Het afdelingsnieuws op pagina 2 zou wel kunnen vervallen. Daar is niet zo veel aandacht voor. Veel meer ruimte zou er moeten komen voor ingezonden stukken, nuttig voor de oordeelsvorming in de partij. Deze ingezonden stukken zouden bovendien niet te vaak kritisch door de redactie moeten worden begeleid. Een opmerking van de afdeling Leiden is voorts dat de artikelen in ons weekblad wat eenzijdig sociaal-economisch zijn gericht. Men moet ook eens andere onderwerpen aan de orde stellen en deze ook door tegenstanders laten behandelen. Nogmaals: dit komt de meningsvorming in de partij ten goede. Spreker besluit zijn opmerkingen met een vraag naar boeiende en pakkende artikelen, zoals bijvoorbeeld in Vrij Nederland, en met een verzoek om enige bekorting van de vaak zeer uitvoerige levensbeschrijvingen.

De heer Drs. J.W. van der Dussen, Haarlem, sluit zich gaarne aan bij hen, die van oordeel zijn dat het blad enorm is verbeterd. In het verleden had spreker zelf bijzonder veel critiek; daarom wil hij dit vandaag graag zeggen. Zijn vraag is slechts of de administratie niet wat vereenvoudigd kan worden, opdat de penningmeesters en secretarissen der afdelingen het in de toekomst wat makkelijker krijgen.

De heer Jhr. Mr. G.O.J. van Tets, Rotterdam, stelt er eveneens prijs op dit keer duidelijk te zeggen dat ook de afdeling Rotterdam een aanzienlijke kwaliteitsverbetering van het blad heeft geconstateerd. De lof daarvoor straalt af op de persoon van de hoofdredacteur en ook op de heren Abspoel, Stempher en Van Galen, die zo vele kolommen van het blad vullen. Spreker heeft één suggestie, nl. of de redactie in het kader van de activering van de partij niet meer dan voorheen een beroep zou kunnen doen op bijvoorbeeld Kamer-kandidaten, op voorzitters van partijcommissies e.d. om bijdragen te leveren over meer specialistische onderwerpen.

De heer Ph.C. la Chapelle Jr., hoofdredacteur van "Vrijheid en Democratie" stelt het zeer op prijs dat hij, sinds de aanvaarding van zijn hoofdredacteurschap op 1 april 1966, thans voor de eerste keer in de gelegenheid is in het openbaar iets te zeggen over het weekblad "Vrijheid en Democratie". Minder stelt spreker het op prijs, dat als hekkesluis om 10 voor half 1 des nachts te moeten doen. Spreker weet namens de gehele redactie erkentelijkheid te kunnen betuigen aan hen die vanavond gesproken hebben over de verbetering die ons blad heeft ondergaan. Er is vanavond veel gesproken over tevreden zijn en over de gevaren van zelfvoldaanheid; spreker kan verzekeren dat hij nog helemaal niet tevreden is over het weekblad, laat staan dat er van zelfvoldaanheid sprake kan zijn. Wat de vraag van de heer Van der Dussen betreft inzake de administratie, daarvoor is spreker als hoofdredacteur natuurlijk niet verantwoordelijk. Hij weet van de moeilijkheden wel af, en wordt er zelf ook door geplaagd. Hij kan slechts hopen dat er spoedig verbetering in komt. Wat de opmerkingen van de heer Van Krieken betreft: ingezonden stukken worden vrijwel altijd geplaatst en de onderschriften van de redactie worden tot een minimum beperkt. Slechts vormen ingezonden stukken naar aanleiding van verkiezingen een uitzondering, omdat men dan plaatsruimte tekort komt en de talloze briefschrijvers veelal hetzelfde zeggen. In dat geval wordt dan ook overgegaan tot een samenvatting. Over het afdelingsnieuws zijn de meningen verdeeld. "Vrijheid en Democratie" is tenslotte ook een communicatiemiddel in de partij, een

soort verenigingsblad, en in dat verband speelt het afdelingsnieuws bepaald weer wel een rol. Aan het aantrekken van meer medewerkers schenkt de redactie voortdurend aandacht. Ook is de redactie voornemens in ons blad in de toekomst tegenstanders aan het woord te laten. Tenslotte de opmaak. Daarover kan men verschillend oordelen. Spreker meent dat het te laat is geworden om op dit punt thans nog erg diep in te gaan. Het beroep dat de redactie op vooraanstaande partijleden zou moeten doen om bijdragen te leveren, onderstreept spreker graag. Er wordt reeds naar gestreefd, doch juist deze leden zijn veelal reeds overbelast.

De Voorzitter dankt de heer La Chapelle zeer voor zijn uitvoerig antwoord en stelt als laatste agendapunt voor deze vrijdagavond aan de orde punt

16. Rondvraag.

De heer Drs. G.H. Scholten, Amsterdam, stelt namens de afdeling Amsterdam aan het Hoofdbestuur voor om naast de Commissie Kiezer-Gekozenen ook een commissie in te stellen ter bestudering van de Proeve voor een nieuwe Grondwet, opdat de belangrijke punten hieruit in alle gelederen van de partij aan de orde kunnen worden gesteld. Wanneer het moment komt dat van de V.V.D. terzake een standpunt wordt verlangd, zal de meningsvorming hierover dan hebben plaatsgevonden.

De Voorzitter geeft de verzekering dat hij dit voorstel met een gunstige prognose in het Hoofdbestuur ter sprake zal brengen.

De heer A. Bos, Apeldoorn, pleit er voor de Statuten in die zin te wijzigen, dat in de toekomst ook aspirant-leden in de afdelingen stemrecht hebben en tot bestuursfuncties geroepen kunnen worden. Met andere woorden: de afdeling Apeldoorn zou eigenlijk het gehele begrip aspirant-leden willen laten vervallen en het lidmaatschap van de partij willen openstellen voor 18-jarigen en ouderen. Juist waar momenteel bij de jeugd zo veel belangstelling bestaat voor de politiek is de afdeling Apeldoorn van mening dat het niet gewenst is onderscheid te maken tussen een groep leden van 18-21 jaar en een groep leden van 21 jaar en ouder.

De Voorzitter zou willen adviseren dat de afdelingen dit van geval tot geval bekijken en de nodige soepelheid betrachten. Hebben betrokkenen een waardevolle inbreng, dan zal dat steeds gaarne worden aanvaard.

De Voorzitter heeft tenslotte nog een vraag van de afdeling Groningen, die pleit voor meer publiciteit met betrekking tot het standpunt van de partij; dit onderwerp is echter reeds eerder besproken; en een vraag van de afdeling Zandvoort over het stemmen bij volmacht en over de openbare behandeling van de bestuursverkiezing zaterdagmorgen. De vraag over het stemmen bij volmacht wordt door de afdeling Zandvoort in verband met het ver gevorderde uur ingetrokken. Over het in het openbaar behandelen van de bestuursverkiezing merkt de Voorzitter op dat deze procedure altijd door de partij is gevolgd. De stemming geschiedt schriftelijk en geheim, dus naar sprekers mening kan tegen deze wijze van behandeling weinig bezwaar bestaan. Bovendien is de moeilijkheid op welk uur de vertegenwoordigers van de pers dan toegang tot de vergadering dienen te krijgen.

De heer Ir. H. van Raalte, Bilthoven, sluit zich aan bij de bezwaren van de afdeling Zandvoort en pleit er voor de vrijdagavond geheel besloten te houden en dan ook de bestuursverkiezing te doen plaatsvinden, en de toespraak van de fractie-voorzitter op zaterdag te stellen en de gehele zaterdag dan openbaar te doen zijn.

De heer H. J. L. Vonhoff wijst op de praktische moeilijkheden aan deze suggestie verbonden, moeilijkheden ten aanzien van de radio-zendtijd en ook ten aanzien van de publiciteit in de pers. De indeling van de Algemene Vergadering, zoals deze thans is, is het resultaat van zorgvuldig tegen elkaar afwegen van allerlei belangrijke zaken, aldus spreker.

De Voorzitter schorst vervolgens de vergadering tot zaterdagmorgen 10.00 uur en dankt hen, die nog in de zaal aanwezig zijn, voor de aandacht die zij vanavond aan de zaken van de V.V.D. hebben willen geven.

Zaterdag 11 maart des morgens om 10 uur heropent de Voorzitter de vergadering en stelt aan de orde punt 17 van de agenda: benoeming van een Algemeen Secretaris.

Wegens periodieke aftreding van de heer Jhr.Mr.W.H.D.Quarles van Ufford te Reeuwijk, die zich niet herkiesbaar heeft gesteld, moet in de vacature van Algemeen Secretaris worden voorzien. Als enig kandidaat is gesteld Mr.F.Korthals Altes te Rotterdam. Aangezien tegenkandidaten ontbreken, geschiedt deze benoeming overeenkomstig art. 49 van het Huishoudelijk Reglement zonder stemming.

De Voorzitter wil op dit ogenblik een woord van bijzondere dank richten tot de heer Quarles van Ufford die in de afgelopen periode met grote toewijding en grote liefde het ambt van secretaris heeft vervuld. De heer Quarles van Ufford heeft voor de partij bijzonder belangrijk werk gedaan en is de Voorzitter tot grote steun geweest. Wij weten, zo gaat de Voorzitter voort, dat persoonlijke motieven hem hebben geroept dit ambt op te geven omdat andere werkzaamheden een dringend beroep op hem doen; wij weten ook dat hij met grote liefde en warmte aan de partij verbonden is. Wij hopen dan ook hem in de toekomst op andere wijze wederom aan ons te binden.

De Voorzitter begroet vervolgens met grote vreugde de heer Korthals Altes in diens functie van Algemeen Secretaris. Wij hebben, aldus spreker, zijn enorme werklust, activiteit en intelligente inspanning ten dienste van de partij in zijn functie van Secretaris voor de organisatie gezien. Met het allervolste vertrouwen zien wij Uw activiteit als Algemeen Secretaris tegemoet en wij wensen U zeer hartelijk geluk met Uw benoeming.

De Voorzitter gaat vervolgens over tot agendapunt 18: benoeming van 2 secretarissen. De Voorzitter geeft op dit agendapunt een korte toelichting. Voorzien moet worden in een vacature, ontstaan door de benoeming van de heer Korthals Altes, Secretaris voor de organisatie, tot Algemeen Secretaris en in een vacature, ontstaan door de verkiezing van Mevrouw Mr.E.Veder-Smit te Leeuwarden, eveneens Secretaris voor de organisatie, tot lid van de Tweede Kamer der Staten-Generaal.

Ter vervulling van de vacature Korthals Altes is door het Hoofdbestuur kandidaat gesteld zijn mede-lid de heer Dr.A.J.Vis te Bussum. Deze kandidatuur wordt door een aantal afdelingen gesteund. Daarnaast zijn door afdelingen in de partij de navolgende kandidaten gesteld:

Drs.H.H.de Jonge te Nieuwerkerk a/d IJssel,
R.D.de Lang te Roosendaal, A.E.J.Modderman te Den Haag,
Mr.H.P.Talsma te Enschede en
Mevrouw T.Wierda-Haanstra te Heerenveen.

De Voorzitter geeft vervolgens het woord aan de heer Modderman te 's-Gravenhage, die zijn kandidatuur terugneemt, zulks in verband met het feit, dat voor de vacature Mevrouw Veder inmiddels kandidaat gesteld is Mevrouw Wierda, welke kandidatuur de afdeling Den Haag gaarne zal steunen. Ook stelt de afdeling Den Haag zich achter de kandidatuur van de heer Vis.

De heer R.D.de Lang, Roosendaal deelt vervolgens mede om de zelfde reden als de heer Modderman ook zijn kandidatuur in te trekken.

De Voorzitter dankt de heren Modderman en De Lang en verzoekt de overige kandidaten en hun bloed- en aanverwanten de zaal te verlaten waarna hij aan de vergadering de gelegenheid geeft over deze kandidaten het woord te voeren.

De heer F.M.v. Panthaleon Baron van Eck, Emmeloord, steunt namens de Kamercentrale Zwolle de kandidatuur van de heer Talsma. Als doorslaggevend motief om aan de heer Talsma de voorkeur te geven boven mevrouw Wierda voert hij aan dat de heer Talsma reeds enige jaren zitting heeft in het Hoofdbestuur. Voor het overige wil hij niet teveel in details treden. De heer Talsma heeft zich bereid verklaard zijn tijd en energie voor deze functie beschikbaar te stellen en de Kamercentrale Zwolle acht hem de aangewezen kandidaat ter vervulling van deze vacature in het Dagelijks Bestuur.

Mejuffrouw Ir.L.H.de Roo de la Faille, Leeuwarden, wil als een van de bestuursleden van een afdeling in Friesland graag mevrouw Wierda in de aandacht van de vergadering aanbevelen. Mevrouw Wierda is voorzitter van de gemeenteraadsfractie van de V.V.D. in Heerenveen, een gemeente waar de P.v.d.A. een behoorlijke invloed heeft. Zij is een van de weinige, zo niet het enige, vrouwelijke Statenlid in Friesland, een provincie waar zowel de P.v.d.A. als de confessionele partijen een behoorlijke partij meeblazen. Zij kent het grondvlak in de plaatselijke afdeling, zij kent de mensen in het provinciale vlak; de mensen in wiens opdracht de politiek bedreven wordt. Tenslotte: zij is een zakenvrouw, een middenstandster, misschien goed voor het grondvlak van een V.V.D. die graag veel academici in haar partij heeft.

De Voorzitter zegt de vorige sprekers dank en meent dat thans tot stemming kan worden overgegaan. In het stembureau worden benoemd de heren Korthals Altes en Kamp te Rotterdam, de heer Van Raalte te Bilthoven, de heer Gosschalk te Voorburg, Mevrouw De Vries-van Haften te Eindhoven en de heer Makkreel te Aerdenhout.

De Voorzitter stelt vervolgens aan de orde punt 19 van de agenda: benoeming van 6 leden van het Hoofdbestuur. Aan de beurt van periodieke aftreding als lid van het Hoofdbestuur zijn:

voor de Rijkskieskring Rotterdam: de heer Mr.H.J.F.Heyman te Rotterdam,
voor de Rijkskieskring Dordrecht: de heer W.H.Jas te Dubbeldam,
voor de Rijkskieskring Utrecht: de heer Drs.G.J.Staal te Zeist,
voor de Rijkskieskring Groningen: de heer Mr.G.Loopstra te Sellingen,
voor de Rijkskieskring Maastricht: de heer Mr.M.Moszkowicz te Maastricht,
voor de Stichting Organisatie Vrouwen in de V.V.D.: Mevrouw Mr.M.L.Buschkens-Dijkgraaf te Rijswijk (Z.H.).

Allen zijn terstond herkiesbaar.

In verband met het zeer recente overlijden van de heer Drs. R.H.Neuberg te Amsterdam kan de vervulling van deze vacature heden niet plaatsvinden. In deze vacature zal pas door de eerst volgende ledenvergadering kunnen worden voorzien; gedurende deze periode zal de afdeling Amsterdam een waarnemer naar het Hoofdbestuur afvaardigen.

Kandidaat gesteld voor het lidmaatschap van het Hoofdbestuur zijn:

voor de Rijkskieskring Rotterdam:

J.W.Verbeek te Rotterdam, door de afdeling Rotterdam.

Aangezien tegen-kandidaten ontbreken, geschiedt deze benoeming overeenkomstig art. 49 van het Huishoudelijk Reglement zonder stemming.

voor de Rijkskieskring Dordrecht:

W.H.Jas te Dubbeldam (aftredend), door de afdeling Strijen.

Aangezien tegen-kandidaten ontbreken, geschiedt deze benoeming overeenkomstig art. 49 van het Huishoudelijk Reglement zonder stemming.

voor de Rijkskieskring Utrecht:

Drs.G.J.Staal te Zeist (aftredend), door de afdeling Zeist. Aangezien tegen-kandidaten ontbreken, geschiedt deze benoeming overeenkomstig art. 49 van het Huishoudelijk Reglement zonder stemming.

voor de Rijkskieskring Groningen:

Mr.G.Loopstra te Sellingen (aftredend), door de afdeling Haren (Gr.) Aangezien tegen-kandidaten ontbreken, geschiedt deze benoeming overeenkomstig art. 49 van het Huishoudelijk Reglement zonder stemming.

voor de Rijkskieskring Maastricht:

Ir.H.von Hoegen te Heerlen, door de afdeling Mijnstreek. Aangezien tegen-kandidaten ontbreken, geschiedt deze benoeming overeenkomstig art. 49 van het Huishoudelijk Reglement zonder stemming.

door de Stichting Organisatie Vrouwen in de V.V.D.:

Mevrouw Mr.M.L.Buschkens-Dijkgraaf te Rijswijk (Z.H.) (aftredend). Aangezien tegen-kandidaten ontbreken, geschiedt deze benoeming overeenkomstig art. 49 van het Huishoudelijk Reglement zonder stemming.

De Voorzitter wenst de gekozen resp. herkozen leden van het Hoofdbestuur geluk.

Hij constateert dat de behandeling van agendapunt 20 (Vervulling van twee voorwaardelijke vacatures in het Hoofdbestuur) niet kan plaats vinden voor de uitslag van de stemming voor 2 vacatures in het Dagelijks Bestuur (Agendapunt 18) bekend is.

Daarom stelt de Voorzitter thans eerst aan de orde agendapunt 21: behandeling van het onderwerp "De middengroepen en hun functie in de West-Europese geïndustrialiseerde maatschappij", welk onderwerp wordt ingeleid door de heren Mr.H.van Riel te 's-Gravenhage, lid van de Eerste Kamer der Staten-Generaal en Mr.F.Portheine te Leiden, lid van de Tweede Kamer der Staten-Generaal.

Deze inleidingen worden als bijlagen bij deze notulen gevoegd.

Na de inleiding van de heer Van Riel onderbreekt de Voorzitter dit agendapunt en deelt mede, dat het resultaat van de gehouden stemming voor 2 secretarissen in het Dagelijks Bestuur als volgt is: totaal aantal uitgebrachte geldige stemmen: 866, absolute meerderheid 217. Uitgebracht op de heer De Jonge 11 stemmen, op de heer Talsma 135 stemmen, op de heer Vis 347 stemmen en op mevrouw Wierda-Haanstra 443 stemmen, zodat de heer Vis en mevrouw Wierda zijn gekozen tot secretarissen van het Dagelijks Bestuur, waarmede de Voorzitter hen hartelijk gelukwensst.

De Voorzitter keert thans terug tot agendapunt 20: Vervulling van 2 voorwaardelijke vacatures in het Hoofdbestuur. Deze voorwaardelijke vacatures waren die van de heer Vis en van de heer Talsma, wier plaatsen in het Hoofdbestuur zouden openvallen indien zij tot lid van het Dagelijks Bestuur werden gekozen. Zoals zojuist is gebleken doet zich dit geval alleen voor ten aanzien van de heer Vis. Zijn plaats in het Hoofdbestuur is opengevallen en de vergadering dient dus te voorzien in de Hoofdbestuurvacature in de Rijkskieskring Haarlem. Kandidaat gesteld zijn voor deze vacature E.J.Everwijn Lange te Bennebroek, A.Nawijn te Zandvoort en H.Wiegel wonende te Amsterdam, lid van de afdeling Laren/Blaricum.

De Kamercentrale Haarlem heeft in zijn vergadering van 28 december 1966 ter zake een advies uitgebracht. Dit luidt in volgorde:

1. E.J.Everwijn Lange
2. H.Wiegel
3. A.Nawijn.

De Voorzitter verzoekt deze kandidaten de vergadering te verlaten en geeft gelegenheid over deze vacature te spreken.

De heer Drs. F. Brühl, Laren, deelt mede dat in de vergadering van de Kamercentrale Haarlem, waarin het zo juist genoemde advies werd uitgebracht, de stemming zeer verdeeld was terwijl bovendien talrijke afgevaardigden uit Het Gooi die avond niet aanwezig konden zijn. Daarbij komt nog dat zich sindsdien een nieuw feit heeft voorgedaan, n.l. de uitslag van de verkiezingen op 15 februari j.l. met 7 zetels voor D '66. Spreker wil nu warm bij de vergadering aanbevelen de heer Wiegel tot lid van het Hoofdbestuur te benoemen. Deze in oktober j.l. afgetreden J.O.V.D.-voorzitter heeft vele huidige D' 66-figures, waaronder leidinggevend, van nabij en persoonlijk leren kennen. Hij zal gezien de stand van zaken bij de kabinetsformatie zeer waarschijnlijk in de Tweede Kamer zitting nemen. In dit verband wordt met betrekking tot de heer Wiegel wel gesproken van een minder gewenste cumulatie van functies. Spreker tilt daaraan echter niet zo zwaar omdat het lidmaatschap van het Hoofdbestuur wel een belangrijke maar niet een tijdrovende functie is en omdat de heer Wiegel uiteindelijk zelf wel in staat is te beoordelen in hoeverre hij deze functies combineren kan. Spreker eindigt met een dringend beroep op de vergadering in de vacature Vis thans de heer Wiegel te benoemen.

De heer B. Rudenko, Zandvoort, verdedigt de kandidatuur van de heer Nawijn. De heer Nawijn die zeer grote bekendheid geniet in de partij is sinds kort Burgemeester van Zandvoort. Het is opvallend met welk een jeugdige souplesse hij ondanks zijn 51 jaar zich de materie aldaar heeft eigen gemaakt. Op zeer moderne, zeer gestroomlijnde wijze heeft hij de zaken in Zandvoort aangepakt. Voor zijn benoeming pleit daarnevens dat hij indertijd reeds deel van het Hoofdbestuur uitmaakte en ook voorzitter was van de Kamercentrale Zwolle. Spreker beveelt daarom bij de vergadering de kandidatuur van de heer Nawijn bijzonder warm aan.

De heer A. van Aalst, Bennebroek, pleit voor de kandidatuur van de heer Everwijn Lange. De afdeling Bennebroek is van mening dat het van belang is dat een man van Kennemerland in het Hoofdbestuur zitting krijgt. De heer Everwijn Lange is voorzitter van de Statencentrale Haarlem/Velsen. In deze Statencentrale zijn 8 afdelingen vertegenwoordigd. Het Gooi heeft in het Hoofdbestuur - in het Dagelijks Bestuur - reeds zijn afgevaardigde in de persoon van de heer Vis. Zou nu de heer Wiegel worden gekozen, dan zouden twee leden uit Het Gooi in het Hoofdbestuur zitting hebben. De afdeling Bennebroek acht het daarom beter dat in deze vacature een man van Kennemerland wordt benoemd. De heer Everwijn Lange beschikt over volledige tijd om zich voor deze functie in te zetten.

De heer G. Ch. O. Boosman, Groningen, spreekt tenslotte nog een warm woord van aanbeveling voor de heer Wiegel. Spreker wijst op het grote belang voor onze partij om de jongeren te bereiken en aan te spreken. Daarvoor moeten wij in het Hoofdbestuur mensen hebben die jongeren kennen, die contact hebben met de jongeren, die weten wat er onder de jongeren leeft. Een van degenen die aan al deze eisen voldoet is de heer Wiegel, oud-voorzitter van de liberale jongeren. Dat alleen al is een heel sterk argument om de heer Wiegel in het Hoofdbestuur te benoemen. Wat wij ook nodig hebben, zo gaat spreker voort, is mensen in het Hoofdbestuur die een visie hebben op wat er met het Hoofdbestuur moet gebeuren. Spreker wil volstaan met te wijzen op de voortreffelijke rede die de heer Wiegel gisterenavond heeft uitgesproken, waaruit een zekere visie bleek op wat er met het Hoofdbestuur en met de partij moet gebeuren. Wij hebben nodig mensen met visie, wij hebben nodig de heer Wiegel!

De Voorzitter dankt de sprekers en laat vervolgens tot stemming overgaan.

Na afloop van de inleiding door de heer Porthoine deelt de Voorzitter de uitslag van deze stemming mede. Uitgebracht zijn 477 geldige stemmen, waarvan op de heer Everwijn Lange 54, op de heer Nawijn 111 en op de heer Wiegel 312, zodat de heer Wiegel is gekozen tot lid van het Hoofdbestuur voor de Rijkskieskring Haarlem. De Voorzitter wenst de heer Wiegel geluk met zijn benoeming.

Nadat spreker vervolgens de heren Van Riel en Porthoine voor hun belangwekkende inleidingen dank heeft gebracht, opent hij de discussie hierover, waarbij hij zich zelf als eerste spreker aanmeldt.

Hij heeft met buitengewoon veel genoegen gehoord welk gewicht de heer Van Riel toekent aan de UTS-opleiding. Spreker gelooft dat hij daar volkomen gelijk aan heeft. Hij ziet met enige bezorgdheid het streven van de hogere technische scholen - vroeger middelbaar technische scholen geheten - dit hogere technische schoolidee te verwezenlijken door daar een wetenschappelijk karakter aan te geven en door er eigenlijk een baccalaureaatsopleiding van te maken. Spreker gelooft dat er voor de functionarissen van dat niveau dan een aanzienlijk gedrang zal ontstaan, gezien het streven en de noodzakelijkheid om de ingenieursopleiding te bekorten, aan te vullen met een baccalaureaatsopleiding. Hij gelooft met de heer Van Riel dat aan de UTS-opleiding voor de middelbare functies bijzonder veel aandacht zal worden geschonken. Hij zou daar één verschijnsel willen signaleren, n.l. dat de UTS-opleiding twee voorportalen heeft: de ene een aantal jaren middelbare - of muloschool, de andere een lagere technische school. De behandeling op de UTS is dan ietwat verschillend; met een naam die enigszins omineus was toen hij-gelukkig al enige jaren geleden - is uitgevonden, noemen we die de oto's - de overwegend theoretisch opgeleiden - en de opro's - de overwegend praktisch opgeleiden.

Thans, bij de invoering van de mammoetwet, zal die theoretische opleiding geschieden door een aantal klassen van of zelfs wel door de volledige MAVO-opleiding. Nu bespeurt spreker bij onderwijsdeskundigen in ons gezegend vaderland altijd weer de neiging om aan de theoretische opleiding met name in de jonge jaren de voorkeur te geven. Hij zou degenen die in het parlement deze zaken moeten bewaken in heel dringende overweging willen geven om toch vooral ook aandacht te schenken aan de opro's, aan de overwegend praktisch opgeleiden, dat zijn dus degenen die een lagere technische school bezoeken en daar blijk geven van de geschiktheid om nog een zekere hoeveelheid theoretische stof méér te kunnen absorberen; zij kunnen dan overgaan naar de UTS. Spreker gelooft dat dat met name de weg is tot milieuverandering, tot opklimmen in de maatschappij waarop de heer Van Riel zo terecht heeft aangedrongen, en dat dat de mogelijkheid biedt om het middenkader te bezetten met goed opgeleide functionarissen die daarmede zichzelf en de maatschappij een dienst bewijzen.

De heer Van Riel meent dat de Voorzitter hier een van de kernpunten, zo niet het kernpunt raakt van het hele maatschappelijke doorstromingsprobleem in het stadium waarop het op het ogenblik is gekomen. Sinds een jaar of dertig is men er in de wetenschap en sinds een jaar of vijf is men er in de praktijk wel van overtuigd dat het intelligentiebegrip volstrekt deelbaar is. Er zijn enorme aantallen intelligentie in de wereld, en nu is een van de merkwaardigheden dat alle eigenschappen die men bezit zich ook moeten kunnen uiten, en uiten doet men met woorden. Uiten is ook een kwestie van zich durven uiten, en gezien de menselijke natuur een kwestie van aanmoediging door de omgeving. Men moet in de wereld nooit kijken naar mensen van uitzonderlijk zelfbewustzijn en uitzonderlijke begaafdheid. Die zijn onder

alle maatschappelijke omstandigheden, hoe kapitalistisch, hoe standsgebonden ook, aan de top gekomen. Het gaat altijd weer om degenen die bepaalde remmingen hebben die eigen zijn aan 90 of 95% van de mensen. En dan is het zo dat het kind in het niet hoge milieu - men moet niet zeggen het arbeidersmilieu, want het strekt zich tot ver in de middengroepen uit - een minder verdeeld, een minder rijk woordgebruik heeft dan het kind in de hogere lagen van de samenleving, en in de tweede plaats weinig aangemoedigd wordt om originele meningen ten beste te geven.

Het grote voordeel juist van die praktische opleiding is dat men degenen die gerende vormen van intelligentie hebben, vormen van intelligentie die door het milieu niet tot volle ontplooiing komen, het zelfvertrouwen kan geven dat hun capaciteit met hun handen hun bijbrengt. Want een handencapaciteit is volstrekt niet los van een hersencapaciteit. Dat zijn niet twee helemaal verschillende dingen. Het is alleen zo dat die handencapaciteit de jongen of het meisje duidelijk maakt dat zij misschien over bepaalde waardevolle elementen beschikken waarvoor zij nooit moeite hebben gedaan ze te ontplooiën, omdat het milieu het niet aangemoedigde, het althans niet bijzonder waardeerde.

Het zou een grote fout zijn wanneer men wederom van de UTS een iets minder moeilijke HTS probeerde te maken. Het punt bij de UTS moet juist wezen het maximaal belasten van de capaciteiten zoals die op die leeftijd bij een kind uit het betrokken milieu liggen, en het vooral niet voortijdig te dwingen een soort woord-intelligentie, een theoretische intelligentie te ontwikkelen die het wel heeft maar die nog een paar jaar nodig heeft om realiteit te worden. Daarom behoort de nadruk te liggen op de karaktervorming, en dan de indirecte karaktervorming; karaktervorming in de vorm van verhalen en lesjes heeft eigenlijk niets te betekenen. Die karaktervorming is: Gij kunt succes in de wereld hebben want er zijn sommige dingen die Gij beter doet dan een ander. En dan denkt die jongen eerst: ik ben handig en later gaat hij denken: maar achter die handigheid zit nog meer. Dat is het ogenblik dat men hem verder naar theoretisch onderwijs moet doorschuiven.

Nederland kent al lang de weg rijkslandbouwwinterschool-middelbare landbouwschool, en dan mocht je in Wageningen gaan studeren. Zo is het ook UTS - HTS. Maar dat is niet het werkelijke probleem. De bedoeling van de UTS moet in wezen zijn - Duitsland is daar op het ogenblik al mee begonnen - kinderen universiteitsrijp te maken. Het is namelijk heel goed mogelijk dat ze die lange weg helemaal niet behoeven in te slaan. Het is heel goed mogelijk dat een jongen, een jongeling dan eigenlijk al, op zijn 14e of 15e jaar blijkt wel degelijk ook theoretische intelligentie te hebben, maar die moest alleen worden gewekt, zijn woordgebruik moest wat soepeler worden. Dat is de bedoeling. De UTS moet de mensen leveren die de maatschappij nodig heeft voor de middelbare plaatsen in de industrie; de UTS moet daarnaast worden de kweekschool voor zeer begaafden die niet op jeugdige leeftijd van huisuit al aangemoedigd werden om van die begaafdheid te doen blijken. De UTS moet in wezen eigenlijk de school worden die de klassebarrière op de meest natuurlijke wijze, op de wijze aan het betrokken milieu eigen, doorbreekt.

Jhr. Mr. W. H. D. Quarles van Ufford, Reeuwijk, wil in alle bescheidenheid een heel voorzichtige wat emotionele kanttekening maken. Hij meent dat het niets afdoet aan de boeiende taakstelling van onze partij, en ook niet zonder meer verraadt een tekort aan inzicht in die taakstelling, als wij steeds voorop blijven stellen dat wij als volkspartij een boodschap, een missie hebben voor heel het volk in al zijn geledingen, en dat wij van mening zijn dat als die beginselen van ons tot ware wasdom komen dat volk in al zijn geledingen daarbij gebaat is, of het nu aan de mobiele of aan de minder mobiele kant van de samenleving staat.

De heer Drs. Th. H. Joekes, 's-Gravenhage, wil twee elementen vragenderwijs toevoegen. Het eerste element is dit: zijn wij bijvoorbeeld bij het medisch onderwijs in Nederland niet nog veel te ver af van het snel en tijdig integreren van handwerk en hoofdwerk? Spreker gelooft dat dat in het buitenland heel anders is, dat de theorie en de praktijk daar bij de medische opleiding veel vroeger worden geïntegreerd.

Het tweede element is het volgende: er is zo juist gezegd dat er eigenlijk maar twee communicatiemethoden zouden zijn: met het woord en met het technisch handwerk. Spreker is ervan overtuigd dat het een groot verlies is geweest dat de westelijke samenleving na de middeleeuwen het verband is kwijt geraakt tussen het handwerk en de kunst. Is de kunst niet veel te veel geïsoleerd geraakt? Vergeten wij bijvoorbeeld niet dat de componisten van de 17e en 18e eeuw ambachtlieden waren? Mensen die in loondienst waren bij graven en baronnen en er voor moesten zorgen dat er iedere zondag een nieuw lid in de kerk kon worden gezongen? Mensen die er voor moesten zorgen dat het paleis werd beschilderd enz.? Sommige van deze ambachtlieden deden dit zo goed, dat die liederen ook nu nog worden gezongen en dat de schilderijen thans in musea hangen. Spreker zou de heer Van Riel willen vragen of het niet heel belangrijk is welbewust dat verband terug te krijgen; het verband tussen handwerk en kunstuiting. Zou dat verband weer worden ervaren, niet als een minderwaardige zaak maar als een buitengewoon belangrijke positieve zaak, dan zou de kunst geleidelijk aan weer kunnen terugkeren tot het normale maatschappelijke leven, en dan nu voor een veel grotere laag van de bevolking dan destijds.

De heer Mr. H. van Riel gaat uitvoerig op de beide door de heer Joekes gestelde vragen in. Wat de eerste vraag betreft: daar waar het kan is een gecombineerde opleiding - hoofd- en handwerk - beter. Spreker vreest echter dat de ontwikkeling van de wereld in een richting gaat die dit steeds minder mogelijk zal maken. De denkvorming is zo moeilijk geworden, men moet zo veel weten, dat de mensvorming in het kader van de beroepsvorming wel te kort moet komen. Spreker geeft als voorbeeld dat men in Rusland enige jaren geleden voor toekomstige ingenieurs het gedwongen werk in de vakanties invoerde; die arbeid behoeft zich niet in het eigen beroep af te spelen. Men is daar echter weer op terug gekomen, eenvoudig omdat de ingenieursstudie niet binnen een redelijke tijd is te voltooien als men daar ieder jaar drie of vier maanden vanaf neemt om met het arbeidersleven vertrouwd te geraken. Hetzelfde geldt ook wel voor de medische opleiding. In Frankrijk heeft men destijds getracht de studenten al in hun tweede jaar met patiënten in aanraking te brengen, bijvoorbeeld in een soort van verplegersfunctie. De theoretische eisen werden echter zo hoog, dat men ook daar op deze weg is moeten terugkomen.

Het antwoord op de tweede vraag van de heer Joekes ligt in hetzelfde vlak. Men kan nooit tegen de tijd ingaan, en dat blijkt in deze zaak bijzonder duidelijk. Omstreeks 1900 hebben Berlage en Van Eeden geprobeerd een soort kruisverbanden te leggen, geheel volgens de gedachte van de heer Joekes tussen het middeleeuws en ten dele ook nog 18e eeuwse handwerk en de beoefening van de kunst met een grote K. Al deze pogingen zijn op weinig uitgelopen. Dat betekent niet dat het niet kan; het betekent alleen dat het in bepaalde gevallen niet kan. Wanneer men met reële situaties heeft te maken, moet men analyseren in welke situatie iets praktisch bereikbaar is en in welke situatie niet. Het is niet goed mogelijk om musici op het ogenblik op commando, op bestelling, te laten werken. Als U vraagt: waarom kan dat nu niet, dan luidt het antwoord: omdat ieder mens situatiegebonden is. Als een kunstenaar het gevoel heeft dat het werken op rechtstreekse bestelling niet past in het groepsbeeld, dan wordt dat voor hem moeilijk. Aan de andere kant ziet men op het ogenblik uit het reclamevak via kunstnijverheidsscholen nieuwe kunstvormen, ten dele ook wel met een grote K, naar voren komen. Er zijn vormen van reclame-

tekenen die men bepaald wel als grote kunst kan zien. Daar vindt men een in deze tijd passende natuurlijke gebondenheid. Men denke ook aan het probleem van de industriële vormgeving. Het zijn echte kunstenaars die voor die grote ondernemingen werken, en zij leveren echte kunstprestaties. Het is niet zo, dat het verschijnsel kunstenaar, geïntegreerd deel van de maatschappij, er niet meer is; dat is slechts schijn, maar wij kijken naar vormen waarin dit verschijnsel zich een paar honderd jaar geleden voordeed, en dat verschijnsel kan men op dezelfde manier niet meer opnieuw tot leven roepen. Spreker verwijst in dit verband ook naar de journalistiek die soms overgangsvormen vertoont naar de literatuur. Hij noemt de rubriek van "Zandloper" in de N.R.C. en sommige publicaties in het Hollands Maandblad. Hier ontstaan nieuwe maatschappelijke mogelijkheden. Spreker is ervan overtuigd dat dit alles een sluitend geheel is. Zo goed als de U.T.S. een antwoord is op een bepaalde situatie, resultaat van meer nadelen maar ook resultaat van meer praktische mogelijkheden, zo goed ontstaan er ook maatschappelijke situaties waarin de kunstenaar automatisch wordt opgenomen. Wie probeert mensen te laten optreden in een situatie die hij inspirerend acht, maar die op de een of andere manier niet in het massabeeld past, mislukt altijd. Alles kan, mits men doelstellingen en vormen aan de eisen van het bepaalde moment weet aan te passen.

De heer H. Speyer, Krimpen a/d IJssel, is een van die mensen uit de U.T.S.-sfeer, en hij heeft zich vaak afgevraagd of hij eigenlijk wel thuishoort in de V.V.D. tussen al die academici. Daarom heeft hij met genoegen gehoord wat hier vanmorgen is gezegd. Er is onder meer ook gesproken over woordkennis, zinsbouw e.d. en het belang daarvan voor de communicatie. Leest spreker nu het beginselprogramma, dan komt hij meestal niet verder dan artikel 3. Hetzelfde geldt voor het Verkiezingsprogramma. Hij kan het niet lezen. Het is voor hem te moeilijk. Hij zou dan ook willen aanbevelen deze programma's wat woordkeuze en zinsbouw betreft, wat meer af te stemmen op de niet-academicus.

De Voorzitter herinnert deze spreker aan de woorden van de heer Toxopeus, die hierop ook reeds heeft gewezen. De heer Speyer bevindt zich dus in goed gezelschap, aldus de Voorzitter.

De heer Drs. Th. H. Joekes wil nog met een enkel woord terugkomen op hetgeen de heer Van Riel in zijn antwoord aan hem heeft gezegd. Hij is het vrijwel geheel met de heer Van Riel eens. Hij heeft slechts willen bepleiten dat door een hogere maatschappelijke waardering toe te kennen aan het handwerk in technische zin juist de integratie via de industriële kunst, via de modekunst, via de advertentiekunst en andere vormen, misschien kan worden bevorderd. Daar hoopt spreker met de heer Van Riel op en hij is daar een sterk voorstander van.

De heer J. Rensema, Veendam, zou aan de heer Van Riel nog een korte vraag willen stellen. De heer Van Riel heeft gezegd dat wij gaan in de richting van een meritocratie, hetgeen zou betekenen, dat in de lagere groepen het intellect wordt weggezogen. Spreker zou zich nu kunnen voorstellen dat dit op de lange duur ook grote nadelen zou kunnen hebben, omdat de sociale tegenstellingen doordoor juist weer vergroot worden, aangezien aan de lagere groepen het intellect en de leiders worden ontnomen.

De heer Mr. H. van Riel meent dat men niet hoeft te vrezen dat men door het filterproces over zeer lange termijn gezien, bepaalde maatschappelijke groepen van hun natuurlijke leiders berooft. Het maatschappelijk selectieproces werkt daarvoor te onvolledig.

Een andere zaak is dat men nu in de praktijk al merkt dat aan de overbezetting van middelbare functies een eind komt. Hij heeft de tijd nog meegemaakt dat er procuratiehouders bij banken waren die gemakkelijk hoogleraar in de natuurkunde hadden kunnen worden,

mensen die capaciteiten hadden, die in wezen ver uitgingen boven de plaats die zij bekleedden. Spreker acht het alleen maar een voordeel voor de samenleving dat daaraan een eind is gekomen. Wij zullen altijd meer moeite hebben om te voorkomen, zo besluit hij, dat mensen stranden die wel talenten hebben dan dat de hoeveelheid potentieel talent in bepaalde bevolkingsgroepen door een zeker zeer onvolmaakt menselijk selectieproces te klein wordt.

De Voorzitter constateert dat de discussie over dit onderwerp hiermede is geëindigd. Hij brengt nogmaals dank aan de heren Van Riel en Porthoine voor de voortreffelijke wijze waarop zij het probleem van de middengroepen en hun functie in de Westeuropese geïndustrialiseerde maatschappij hebben ingeleid, alsmede aan de vergadering voor de wijze waarop deze aan de discussie heeft deelgenomen.

Vervolgens schorst hij de vergadering tot twee uur.

Om 14.00 uur heropent de Voorzitter de vergadering; hij stelt thans aan de orde het agendapunt

22. Bespreking van het beleid der Kamerfracties.

De heer C.W.Visser, Amstelveen, geeft uiting aan de vreugde van de afdeling Amstelveen dat in het nieuwe program van onze partij thans een culturele paragraaf is opgenomen. Zij meent dat deze opname alleen zin heeft wanneer de paragraaf ook gehanteerd wordt. In verband hiermee zou zij de Kamerfractie de vraag willen stellen hoe deze zich voorstelt, aangenomen dat geen lid van onze partij de portefeuille van culturele zaken en recreatie te behoren krijgt, bij de komende begrotingsdebatten de algemene culturele inzichten van onze partij, als vastgelegd in de vorenbedoelde paragraaf zodanig naar voren te brengen, dat daarmee bij het bepalen van de culturele landspolitiek rekening wordt gehouden.

De heer Ir.H.Makkreel, Aerdenhout, sprekende namens de afdeling Amsterdam, deelt mede dat het punt van kritiek van deze afdeling in feite een lid van de vorige Tweede Kamerfractie betreft, een lid dat in de huidige fractie niet meer is opgenomen. Toch wil de afdeling Amsterdam dit hier naar voren brengen, omdat zij van mening is dat hieraan een algemene opmerking ten aanzien van het beleid in de toekomst verbonden kan worden.

Het gaat om het volgende. Vanuit de afdeling Amsterdam is begin juni 1966 aan de Tweede Kamerfractie medegedeeld, dat in Amsterdam onder de ongeorganiseerde bouwvakkers aanmerkelijke ongerustheid bestond over de voorgenomen inhouding van 2 % van het vacantiégeld. De fractie heeft daaraan echter geen aandacht besteed. Enkele weken later kwam er in Amsterdam een vrij ernstige uitbarsting, die zijn grond vond in deze ongerustheid. Ook toen is onze fractie niet tijdig genoeg opgetreden om hierover nog vragen te kunnen stellen. De afdeling Amsterdam is van mening dat het aanbeveling zou verdienen als onze fractie zich in de toekomst meer zou richten op het behartigen van de belangen van diegenen, die niet bij een van de zogenaamde erkende vakbonden zijn aangesloten. Spreker gelooft dat de V.V.D. zich van nature het lot van de categorale vakbonden en van de ongeorganiseerden behoort aan te trekken. Hij zou het op prijs stellen als de fractie dat in de toekomst met alle kracht zou willen doen.

De heer Drs.J.F.Scherpenhuizen, Groningen, deelt mede dat het de afdeling Groningen in het kader van het imago van de partij en van de Kamerfracties is opgevallen, dat van de activiteiten der Tweede Kamerleden veelal weinig blijkt in de pers. Spreker denkt onder meer aan het bezoek destijds door de heren Porthoine en

Joekes aan Deventer gebracht in verband met de sluiting van de DAVO. Verder wil de afdeling Groningen wijzen op de grote publiciteitswaarde van het stellen van actuele schriftelijke vragen, omdat deze in het algemeen in de pers uitvoerig worden opgenomen.

De heer D.Jansz, Haarlem, sluit zich in de eerste plaats aan bij hetgeen zo juist door de afdeling Groningen naar voren is gebracht over het stellen van vragen door de Kamerfractie, met name waar het betreft de sluiting van bedrijven.

Vervolgens gaat spreker over op de kwestie Teixeira de Mattos. De afdeling Haarlem zou terzake namelijk een verzoek willen richten tot de Tweede Kamerfractie. Alvorens hij tot dit verzoek komt meent spreker echter in een zeer uitvoerig betoog een aantal feiten omtrent deze zaak te moeten releveren. Nadat spreker is begonnen met enkele feiten te vermelden die volgens hem absoluut vaststaan, gaat hij vervolgens over tot het vermelden van zaken, deels ontleend aan krantenberichten - spreker noemt onder meer De Haagsche Post en Elsevier - waarvan hij niet weet of zij wel op waarheid berusten.

Na enige tijd wordt spreker door de Voorzitter onderbroken met de opmerking dat hij wel heel veel tijd van de vergadering in beslag neemt en dat een zo gedetailleerd verhaal als het zijne door niemand uit de fractie op dit ogenblik kan worden beantwoord.

De Voorzitter vraagt de heer Jansz een dossier terzake aan de fractie over te leggen, opdat deze alles eens rustig kan bezien. Hij acht dit bepaald niet een onderwerp voor de discussie van heden middag.

De heer Jansz deelt mede dat het hem er niet om gaat dat de fractie een antwoord geeft op de vraag of de door hem genoemde zaken op werkelijkheid berusten. Wat hij wil voorstellen is dat de V.V.D. Tweede Kamerfractie aan de Tweede Kamer in overweging geeft terzake een parlementaire enquêtecommissie in te stellen. Hij is bevreesd dat anders bij het volk de indruk blijft bestaan dat er veel meer is gebeurd dan waarvan bij de behandeling van deze zaak voor de rechtbank is gebleken. Dit zou zijns inziens in het belang zijn van het imago van de V.V.D.

De heer J.A. van Krieken, Leiden, heeft tot zijn grote vreugde vernomen dat er een Commissie Niezer-Gekozone is ingesteld. Hij wijst er op dat door de P.v.d.A. onlangs het hele land voor de Kamerleden in districten is ingedeeld en hij vraagt zich af of deze gedachte, in wat gewijzigde vorm, ook door de V.V.D. niet zou kunnen worden overgenomen. Spreker denkt aan informele bijeenkomsten met name in het gebied buiten de randstad Holland, met Kamerleden, Staten- en Raadsleden in bepaalde gebieden woonachtig en daardoor ter plaatse ook goed bekend.

Spreker wil voorts nog een opmerking maken over de samenstelling van de fractie. Te veel leden zijn woonachtig in de randstad Holland. Spreker stelt voorop dat de op democratische wijze tot stand gekomen kandidatenlijst zijn instemming en die van zijn afdeling heeft, maar met het oog op de toekomst meent hij hierop toch te moeten wijzen. Iemand als de heer Zegering Hadders, die in Emmen is blijven wonen, heeft een sterke band met Drenthe. De heer Toxopeus, afkomstig uit Breda, woont thans in Den Haag, en dat is toch eigenlijk te betreuren. Spreker zou er voor willen pleiten dat de Kamerleden zo veel mogelijk blijven wonen in het gewest waar zij vandaan komen, waardoor de band met dat gewest blijft bestaan.

De heer Th. Oostendorp, Roosendaal, wil een vraag over defensie stellen. De heer Couzy heeft steeds indien hij sprak over defensieprioriteiten de hoogste prioriteit toegekend aan de Koninklijke Landmacht. Voorts heeft de heer Couzy gesteld, dat de bijdrage van de Koninklijke Marine aan de NAVO een aanbod is en geen eis van de NAVO. Spreker vraagt of dit nog steeds het standpunt van de huidige fractie is en of er enige redenen zijn om te veronderstellen dat dit standpunt zal worden gewijzigd.

De heer W. van Amerongen, 's-Gravenhage, is deelnemer van het L.D.C. en lid van de J.O.V.D., een wat ongemakkelijke positie. Spreker wil daarom alleen namens zichzelf spreken. Hij wil een enkel woord zeggen over de werking van de democratie en daaruit voortvloeiende de bestuurbaarheid van ons land. Na een halve eeuw algemeen kiesrecht heeft de kiezer sterk de behoefte gekregen om mee te spreken over het program, en is de oude staatsrechtelijke regel dat een Kamerlid, gekozen zijnde, zonder last of ruggespraak handelt toch wat moeilijker geworden. Spreker zou willen voorstellen dat de politieke leiders in de Tweede Kamer voor de verkiezingen al wat gaan informeren op hun program. Dat moet natuurlijk een globaal program zijn, maar op die manier zou er eindelijk duidelijkheid komen in de interpretatie van de verkiezingsuitslag. Men bereikt daarmee dat de kiezer zich niet alleen uitspreekt over het gevoerde beleid, maar ook over het te voeren beleid.

De heer E.M.T. Rozenbroek, Voorburg, heeft geconstateerd dat tijdens Kamerzittingen de zaal veelal maar half gevuld is. Hij kent de verschillende motieven: werkzaamheden in het buitenland, Straatsburg, Brussel enz. Toch wil hij er op aandringen dat, vooral als er een uitzending via de televisie plaatsvindt, de Kamerleden zoveel mogelijk op hun plaats aanwezig zijn.

Voorts is het spreker opgevallen dat wanneer de heer Koekoek aan het woord komt er gelachen wordt en door elkaar gepraat. Dat wekt geen gunstige indruk; wel een zekere ergenis. Het is niet goed als men een kleinere partij niet geheel au serieux neemt. Spreker wil dan ook de nieuwe Kamerfractie alle tact en wijsheid toewensen haar zelfbeheersing te bewaren, óók wanneer de heer Koekoek spreekt. Bovendien valt daaruit ook nog wel lering te trekken.

De heer Drs. P.A. Delvaux, Zeist, stelt de volgende vragen ten aanzien van de correcte uitvoering van het akkoord van New York inzake Nieuw Guinea: Zijn de Kamerfracties van oordeel dat in westelijk Nieuw Guinea op passende wijze voortgang wordt gemaakt met het in 1962 overeengekomen referendum? En zijn zij van oordeel dat de artikelen die daarop slaan naar behoren worden nageleefd? Indien deze vragen ontkennend moeten worden beantwoord of indien eraan getwijfeld moet worden, zijn de Kamerfracties dan voornemens er bij onze regering op aan te dringen om zowel bij de Secretaris-Generaal van de V.N. als bij de Indonesische regering al haar invloed aan te wenden en ook overigens al het mogelijke te doen om juiste naleving te bereiken?

Zijn de Kamerfracties bereid bij de regering aan te dringen op het voortdurend verstrekken van inlichtingen hieromtrent?

Spreker geeft vervolgens een uitvoerige toelichting op deze vragen. Hij noemt een aantal bepalingen van het akkoord van New York, die van vitaal belang zijn voor de voorbereiding van een referendum in Nieuw Guinea, en stelt dat van de uitvoering daarvan niets terecht is gekomen. De zelfbeschikking van de papoea's dreigt op deze wijze aantoonbaar een farce te worden, aldus spreker. De beslissing - om het scherp te stellen - valt eigenlijk niet in 1969, de beslissing valt eigenlijk nu. En dit terwijl aan de gezindheid van een groot deel van de papoea's nauwelijks twijfel kan bestaan.

Bij de behandeling van de begroting van Buitenlandse Zaken 1966 en 1967 hebben de fracties van onze partij hierover niets gezegd, als spreker zich althans niet vergist.

Bij interruptie wijzen de heren Toxopeus en Van Riel de heer Delvaux er op dat hij zich wel vergist, waarna de heer Delvaux zijn laatste woorden terugneemt.

De Voorzitter vraagt de fracties thans op de gestelde vragen te antwoorden, na met erkentelijkheid te hebben geconstateerd dat de fracties nagenoeg voltallig aanwezig zijn. Spreker stelt dat zeer op prijs, en de vergadering met hem.

De heer Mr. H. van Riel, als eerste het woord nemend, richt zich allereerst tot de afgevaardigde van de afdeling Amstelveen. De Eerste Kamerfractie zal haar best doen op de daartoe geschikte plaats algemene culturele beschouwingen te geven, wanneer daarvoor voldoende spreektijd is. Het is namelijk niet zo, dat men het parlement als systeem kan bezighouden met het geven van algemene uiteenzettingen over vraagstukken om daaruit eigen principiële standpunten te laten blijken. Men kan dat maar eens een enkele keer doen, als er weinig concreets belangrijks aan de hand is.

De afdeling Groningen sprak over de relatie imago/publiciteitskwesties. Voor wat de Eerste Kamer aangaat heeft de V.V.D. publiciteit genoeg gehad dank zij de agrarische leden der fractie. De heer Louwes verzorgt voor de Eerste Kamerfractie de perspubliciteit, en heeft waardevolle contacten vanuit Ulrum weten te leggen.

Dan het probleem Teixeira. Spreker is wel even onder de indruk gekomen van het betoog van degene die namens de afdeling Haarlem sprak. Kennelijk leeft deze zaak onder een deel van de mensen. Dat kan spreker zich ook indenken. De betrokken verdachte is echter nog niet in hoogste instantie veroordeeld, de zaak is nog niet in gewijsde, de man heeft niet medegedeeld dat hij geen hoger beroep wenst aan te tekenen. Onder die omstandigheden is het in Nederland, en vooral in liberale kring, waar men zegt bijzondere waarde aan mensenrechten te hechten, ongebruikelijk de verdachte met naam en toenaam ongewenste extra publiciteit te geven. Toch moet er iets over gezegd worden. In de eerste plaats de courantenverhalen. Spreker heeft die verhalen gelezen. In al die verhalen stond niets waarvan de steller zelfs maar beweerde dat het feiten waren. Het waren allemaal verhalen, ook volgens de verhalers zelf. Verhalen die zich om iedere sensationele zaak heen hechten. Dat weet iedereen die regelmatig kranten leest. Wat ook iedereen weet die regelmatig kranten leest is, dat wanneer een zaak zoals de zaak T. eenmaal bij honderden mensen zeer bittere herinneringen achterlaat, die verhalen dan ook een zeker geloof vinden. Men leest graag slechts en steeds meer slechts over iemand van wie men weet dat hij het publieke belang en ook het eigen belang beschadigd heeft. Dat is een volkomen normaal verschijnsel. Een andere vraag is of al deze punten niet bij het justitiële onderzoek op de een of andere manier al een rol hebben gespeeld, omdat zij natuurlijk op zijn minst ten aanzien van de mate van strafbaarheid een rol spelen. Is het juist om altijd maar weer te veronderstellen dat er van alles gebeurt wat verkeerd is, dat bepaalde mensen daarvan weten, dat bepaalde kranten daarover schrijven, maar dat die dingen nooit ter ore komen van de procureur-generaal, dat daar door de rijksrecherche nooit een onderzoek naar wordt ingesteld, dat iedereen gek is behalve degenen die dit soort min of meer sensationele artikelen schrijven? Natuurlijk blijft het probleem dat zij geschreven worden, en daarom is het ook goed dat wij er vanmiddag aandacht aan geven. Wanneer dit leeft onder de mensen dan moet erover gesproken worden, maar in dit geval kan er toch niet over gesproken worden in de zin van een enquête-commissie. Wij hebben in Nederland een enquête-commissie gehad naar het regeringsbeleid in de oorlog, het grootste drama dat Nederland als gemeenschap ooit getroffen heeft. De laatste enquête daarvoor was in 1887. Spreker vraagt in gemeede: is een aantal verhalen in de Haagsche Post en andere bladen voldoende motief om dit apparaat in werking te stellen? Kan men dit als serieus bedoeld opvatten? Dan de kwestie van de deposito's. Het is een feit zo oud als de wereld dat de groten der aarde meer weten dan andere mensen. Het is volkomen duidelijk dat hier geen enkel verraad of indiscretie of waarschuwing in het spel hoeft te zijn; dat grote ondernemingen, met grote financiële staven, eerder op de hoogte zijn van alles wat zich in Nederland afspeelt, van een kabinetsformatie af tot aan de slechte reputatie van een bankier; dat al dergelijke dingen beter bekend zijn onder degenen

die iedere dag de mensen spreken die de touwtjes in handen hebben. Er is geen enkele reden om aan te nemen dat de Unilever, de AKU of de Koninklijke Petroleummaatschappij deze gegevens op onjuiste wijze hebben gekregen. Deze mensen zijn eenvoudig over alles wat zich afspeelt beter geïnformeerd dan een ander. Dat kan men betreuren of niet betreuren, maar er is in de normale ervaring van het leven geen enkel motief om aan te nemen dat hier iets oneerlijks in het spel is. Hier is de voorsprong van de groten in het spel. Bovendien zijn ook dit nog maar verhalen. Niemand weet de data waarop de betrokken deposito's zijn opgezegd.

En nu is het nog niet zo in deze wereld, althans niet in Nederland, dat het voldoende is iets te beweren. Voordat men acties nemen kan, moeten er zeer aanzienlijke bewijzen aanwezig zijn. Tot nu toe heeft zich in deze zaak niets anders afgespeeld dan een groot aantal bijzonder goed verklaarbare onprettige prikkelende en hinderlijke feiten, maar dat is alles totaal iets anders dan chantage, bedrog, inlichtingen van tevoren, etc.

Ten aanzien van de vragen van de afdeling Roosendaal is het persoonlijke standpunt van de heer Van Riel dat in de totale verdediging de Marine een buitengewoon waardevol element uitmaakt. De Marine beschikt in veel opzichten over uitnemend personeel, over een zeer groot percentage beroepspersoneel. De Marine kan een belangrijke bijdrage aan de NAVO leveren. Er is op geen enkele wijze bewezen dat de belangen van de Landmacht, de centraal Europese belangen van de NAVO, hierdoor minder goed gediend worden. Bovendien behoort de Marine zeer sterk tot die takken van militaire bedrijvigheid waarin Nederland historisch een grote en ook waardevolle ervaring heeft, en is het 25 jaar geleden dat de slag in de Javazee heeft plaatsgevonden. Ook het menselijke element in al deze militaire zaken moet men niet onderschatten. De effectiviteit speelt een zeer grote rol; in een toekomstige oorlog echter zal de duikbootbestrijding ook bijzonder belangrijk zijn. Elke maritieme bijdrage die Europa levert, maakt in andere delen van de wereld Amerikaanse maritieme krachten vrij.

Tenslotte verzekert spreker de heer Delvaux dat hij bij iedere behandeling van de begroting van Buitenlandse Zaken in de door hem geschetste geest op dit punt ingaat. Hij voegt daaraan toe dat het bij papier blijft; als wij zouden eisen dat de Nederlandse achtste vloot naar Nieuw Guinea zou opstomen, zou dit onder tal van jongeren in de partij heftige repercuussies geven! Spreker zou in het algemeen willen opmerken dat de gehele Aziatische zaak, de verhouding tot de ontwikkelingsgebieden, waartoe ook Indonesië behoort, belast is met een zeer groot aantal in de geschiedenis gelegen psychologische facetten, die een bijzonder voorzichtige aanpak nodig maken. Dat ontheft ons niet van de verplichtingen die wij op ons hebben genomen; het legt wel de last op ons met uitnemende voorzichtigheid ook op dit punt te werk te gaan, zo besluit de heer Van Riel.

De heer Mr. E. H. Toxopeus gaat allereerst in op de door de afdeling Amsterdam gemaakte opmerkingen, die overigens de oude fractie betroffen. Zij had inderdaad haar vragen juist te laat gereed, en toen had een andere fractie reeds vragen gesteld. Spreker wil er echter wel op wijzen dat in een later stadium, toen de onlusten in Amsterdam reeds waren uitgebroken, tien leden van de fractie telegrafisch gevraagd hebben de vergadering van de Tweede Kamer bijeen te roepen. Dat is toen ook gebeurd. Bij die gelegenheid heeft de voorzitter aan de Kamer voorgesteld om de 2 %-kwestie te laten liggen tot nadere behandeling bij de begroting van Sociale Zaken. Spreker heeft zich toen gepermitteerd er toch een korte opmerking over te maken, nl. dat hij het voorshands een onbillijke zaak achtte dat die korting op deze wijze was toegepast.

De afdeling Groningen heeft gesproken over de publiciteit t.a.v. het werk van de Kamerfracties. Spreker wil wel zeggen dat hijzelf en de hele fractie de indruk hebben dat die publiciteit beter kan zijn, dat er betere contacten kunnen worden gelegd. Vergelijkt men onze contacten met die van '66, dan moeten wij natuurlijk

wel goed zien dat dat een groepering is die buitengemeen veel jonge journalisten in haar midden heeft. Dat is voor hen een heel prettige relatie, die bepaald niet verloren is gegaan in de verkiezingsstrijd. Het is waar dat over het bezoek van de heren Joekes en Porthoine aan Deventer om zich geheel op de hoogte te stellen van wat daar nu precies aan de hand was, weinig in de publiciteit is gekomen. Dat is jammer, daar moet verbetering in komen. Maar men moet ook goed de andere kant van de zaak zien. Vrijwel alle betrokkenen konden terstond opnieuw werk krijgen. Dan is het natuurlijk een buitengewoon moeilijke zaak om daar nu eens een fijn persbericht van te maken. Moet je dan gaan vertellen: we hebben het allemaal gecontroleerd en het viel zo mee? Dat is geen nieuws.

Dan de kwestie Teixeira de Mattos. De heer Van Riel, die van deze zaken goed op de hoogte is, heeft daar al uitvoerig over gesproken. Spreker zou er dit van willen zeggen. Naar zijn gevoel heeft de geachte vragensteller zijn betoog, dat spreker toch wel erg op geruchten gebaseerd vond, zeer verzwakt met te zeggen dat in ons land het vertrouwen in de rechterlijke macht zo slecht is. Sprekers vertrouwen in de rechterlijke macht - hij zegt dit uit langjarige ervaring in de advocatuur - is in het algemeen zeer groot. Hij vindt het een groot goed dat Nederland een onafhankelijke rechterlijke macht heeft.

Zou van V.V.D.-zijde een actie worden gevoerd tot instelling van een parlementaire enquête-commissie voor deze kwestie, dan zou de V.V.D. de indruk vestigen dat zij in de rechterlijke macht in Nederland geen vertrouwen heeft. Spreker heeft dat vertrouwen bepaald in de hoogste mate, en dat zelfde geldt ook voor de bewindvoerders die bovendien op hun beurt weer verantwoordelijk zijn tegenover de rechtbank. Al deze zaken worden diepgaand onderzocht en men zou een heel stuk van het werk van de rechterlijke macht ontkrachten wanneer men aan de suggestie van de afgevaardigde van de afdeling Haarlem gevolg zou geven. Spreker gelooft niet dat iemand dat zou willen.

De heer Toxopeus komt vervolgens op de vraag van de heer W. van Amerongen, die er op aandrang aan de kiezer een duidelijk alternatief voor ogen te stellen. Spreker herinnert de vergadering er aan dat hij na de val van het kabinet-Cals heeft bepleit de vorming van een kabinet bestaande uit K.V.P., C.H.U., V.V.D. en eventueel ook A.R.P., dat behalve het afdoen van dringende zaken ook een program zou opstellen waarmee die drie of vier partijen gezamenlijk zouden optrekken in de verkiezingsstrijd. Zijn gedachte was dat men dan reeds voor de verkiezingen duidelijk had kunnen stellen dat het in dat program neergelegde regeringsbeleid zou worden uitgevoerd indien de betrokken partijen bij de verkiezingen met een bepaalde meerderheid uit de bus kwamen. Deze gedachte die het begin zou zijn geweest van een nieuwe partijvorming is door de protestants-christelijke partijen toen niet aanvaard. Ook op dit ogenblik is men er kennelijk nog niet geheel aan toe.

De heer E.M.T. Rozenbroek heeft gesproken over de lege banken in de Kamer die met name bij televisie-uitzendingen een slechte indruk bij het publiek wekken. Spreker ziet weinig mogelijkheden hierin verandering te brengen. Het is niet zo, dat Kamerleden uitsluitend absent zijn door het Europese werk of door sprekebeurten. Er zijn ook commissievergaderingen; er moeten werkbezoeken gebracht worden aan verschillende streken van het land. Er wordt gestudeerd in de bibliotheek of men wordt weggeroepen aan de telefoon. Men mag en kan niet eisen dat tijdens Kamerzittingen die vaak van één uur 's middags af tot in de nacht duren alle Kamerleden alert luisterende naar iedereen die het woord voert, aanwezig zijn. Dat is eenvoudig uitgesloten en het heeft ook geen enkele zin. Een Kamerlid heeft tot taak goed op de hoogte te zijn van de te behandelen onderwerpen en op tijd aanwezig te zijn bij stemmingen en dergelijke. Spreker vraagt de heer Rozenbroek dit goed te bedenken alvorens kritiek uit te oefenen op de inderdaad veelal slechts half gevulde zaal.

Wat het gedrag tegenover de Boerenpartij betreft, men zal gemerkt hebben dat er de laatste tijd al niet meer gelachen wordt al is dat niet altijd gemakkelijk, maar spreker wil er wel op wijzen dat er niet werd gelachen omdat het hier een kleine partij betrof maar om de inhoud van het verhaal. Als dat verhaal verteld zou worden door een vertegenwoordiger van de grootste fractie was de hilariteit even groot geweest.

Tenslotte de heer Drs. P.A. Delvaux. Spreker acht het jammer dat de heer Delvaux gesproken heeft zoals hij deed zonder te weten dat zowel de heer Van Riel als hij zelf bij voortduring in de Eerste en Tweede Kamer hebben aangedrongen op de naleving van het accoord van New York. De heer Delvaux had dit toch ook wel kunnen verwachten. De heer Delvaux mag er zeker van zijn dat beide kamerfracties in die richting blijven ijveren, echter wel met een zekere tact. Het continue bombarderen van een Minister van Buitenlandse Zaken met vragen op dit stuk in een situatie waarin de verhoudingen met Indonesië nu juist wat beter worden zou immers ook averechts kunnen werken. Dit moet zorgvuldig worden gezien, maar de geest die de heer Delvaux bezielt, bezielt ook spreker.

Mevrouw Van Someren-Downer wil vervolgens ingaan op hetgeen door de afgevaardigde van de afdeling Amstelveen is gezegd. Zij sluit zich aan bij de woorden van de heer Van Riel dat in de Kamer lang niet altijd de gelegenheid bestaat tot het houden van diepgaande principiële algemene beschouwingen. Wat de Kamerleden bij de behandeling van de begroting doen is de concrete punten belichten vanuit hun beginselen. Spreekster is met de afdeling Amstelveen bijzonder verheugd over het tot stand komen van de culturele paragraaf in het verkiezingsmanifest. Juist in deze tijd, nu onze maatschappij wel eens te materialistisch en te technocratisch dreigt te worden, is een goed cultuurbeleid van het allergrootste belang. Aan de andere kant houden economie en techniek enerzijds en culturele ontplooiing anderzijds ten nauwste verband met elkaar. Het is duidelijk, aldus spreekster, dat wij bij toenemende welvaart en toenemende vrije tijd hopen en verwachten dat juist een departement als dat van Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk steeds meer aandacht zal krijgen. Spreekster wil nog vermelden dat bij de behandeling van de begroting van C.R.M. in de Eerste Kamer alle fracties er het zwijgen toe hebben gedaan behalve de onze; zij meent dan ook dat bepaald niet gezegd kan worden dat de cultuur onze aandacht niet heeft.

De heer Joekes gaat in op de vraag van de afdeling Amsterdam of de fractie wel voldoende aandacht heeft geschonken aan de categorale organisaties. In de eerste plaats wijst spreker er op dat het optreden van Kamerleden op het terrein van de maatschappelijke organisaties altijd wat moeilijk is. Het gaat heel vaak om kwesties die in eerste instantie ter behandeling zijn van het georganiseerde maatschappelijk leven zelf. Niettemin is het in de afgelopen periode zeker niet veronachtzaam en dat zelfde geldt ook thans. De V.V.D. acht de categorale organisaties van groot belang. Zo wil spreker er op wijzen dat bij voorbeeld de heer Zegering Hadders over buitengewoon goede contacten beschikt met de categorale organisaties in de K.L.M., die daar het allergrootste deel van het personeelsbestand vertegenwoordigen. De heer Hadders is altijd een van de voorvechters geweest van de erkenning van die categorale organisaties als de vertegenwoordigende organisaties.

Wat het stellen van vragen door Kamerleden betreft, wil spreker ter aanvulling van hetgeen de heer Toxopeus hierover reeds heeft gezegd, er op wijzen dat men zich goed moet realiseren wat men als vragenstellend kamerlid kan bepleiten, waarop de vragen gericht kunnen zijn. Men vraagt zelden alleen maar informatie, men vraagt bijna steeds het voeren van een bepaald beleid. Vraagt men ingrijpen van de overheid om bij voorbeeld iemand te beschermen tegen ontslag dan is spreker accoord. Men moet daarbij echter wel voorzichtig zijn de staatsinvloed in het bedrijfsleven niet te vergroten.

Tenslotte nog een enkele opmerking over het geval Teixeira de Mattos, in aansluiting op wat de heer Van Riel daarover reeds heeft gezegd. Het is in het algemeen wel waar dat de groten meer weten dan de kleinen, dat de groten vaak automatisch voorwetenschap hebben, maar in dit geval ging dat niet eens op. Van de vier grote ondernemingen in Nederland - men noemt hen wel de Grote Vier - hadden er twee niets met Teixeira de Mattos te maken, één heeft zich inderdaad tijdig eruit teruggetrokken, maar de vierde niet; deze bleek dus bepaald niet over voorwetenschap te beschikken. De heer Witteveen heeft overigens onlangs een zeer concrete suggestie gedaan voor dergelijke gevallen, een origineel idee voor Nederland, namelijk bestrijding door middel van de invoering van een depositoverzekering zoals die in de Verenigde Staten van Amerika sinds jaar en dag bekend is. De toenmalige minister van financiën had daar geen oren naar; wellicht is dit iets voor een toekomstige minister van financiën.

De heer G.Koudijs gaat nader in op de vragen gesteld door de afdeling Roosendaal. Spreker meent dat er gezien de situatie in de wereld van dit ogenblik wel reden is om de Nederlandse bijdrage in de gezamenlijke strijdkrachten voor de NAVO voorlopig te handhaven in de verhouding zoals die nu is. De NAVO heeft een tweeledig doel. Het ene doel is het handhaven van de vrede; dat is in Europa gebeurd. Het tweede doel is het gebruiken van die toestand van vrede om te komen tot een ontspanning met het Oosten, tot betere verhoudingen op het gebied van handel, toerisme en cultuur. Dat doel is nog niet bereikt maar er is op het moment toch een zekere ontspanning te bespeuren tussen het oostblok en het westblok. Spreker gelooft dat wij op het punt staan de oogst binnen te halen van de inspanning van de vorige jaren, maar willen wij die oogst binnenhalen dan moeten wij die inspanning bepaald voortzetten. Spreker wijst op het gevaar van de opkomst van China. Er is een mogelijkheid dat er een tijd komt dat ook ten opzichte van China een soort NAVO-pact nodig zal zijn. Hij acht het gewenst de NAVO in zijn huidige situatie, en in zijn huidige samenstelling te laten bestaan.

De Voorzitter dankt de fractievoorzitters en de fractieleden die zojuist het woord hebben gevoerd zeer hartelijk voor de duidelijke en diepgaande beantwoording van de gestelde vragen. Alvorens dit agendapunt te beëindigen geeft hij nog het woord aan de heer C.W. Visser, Amstelveen, die hem daarom heeft gevraagd.

De heer Visser heeft gedurende deze vergadering opgemerkt dat veelal terwijl vanaf het spreekgestoelte het woord werd gevoerd driekwart van de aanwezigen met elkaar stond te praten. Hij heeft zich afgevraagd welk imago onze partij heeft voor een vreemde die deze zaal binnenkomt. Dat is, aldus spreker, het imago van een sociëteit. Kunnen wij, zo vraagt de heer Visser zich af, met elkaar niet de beleefdheid opbrengen om, ook al interesseren sommige onderwerpen ons minder, tegenover de sprekers althans de indruk te wekken dat wij naar hen luisteren?

De Voorzitter dankt de heer Visser; hij stelt zich voor om wanneer hij bij volgende gelegenheden nog eens moeite mocht hebben de vergadering tot rust te brengen diens interessante woorden te citeren.

De Voorzitter constateert vervolgens dat de vergadering thans aan haar einde is gekomen. Er rust op hem nog één taak. Hij heeft reeds afscheid genomen van de heer Quarles van Ufford in diens functie van Algemeen Secretaris van de partij; hij wil thans ook een woord van afscheid richten tot Mevrouw Veder-Smit, wier lidmaatschap van het Dagelijks Bestuur in verband met haar benoeming tot lid van de Tweede Kamer niet is gecontinueerd. Zowel het Hoofdbestuur als de gehele partij zijn Mevrouw Veder bijzonder erkentelijk voor het goede werk dat zij heeft gedaan als Secretaris voor de organisatie. Zij herinneren zich met grote dankbaarheid de methode waarop zij de problematiek in het verband van de organisatie in het haar toegewezen district heeft opgelost en in het algemeen haar bijzonder prettige en constructieve bijdrage aan het overleg in D.B. en H.B. Zij verheugen zich erover dat haar vertrek uit het D.B. een zo goede en reële oorzaak had. Zij wensen haar zeer veel succes toe met haar werk in de fractie.

De Voorzitter gelooft te mogen zeggen dat de vergadering in een langdurige en ietwat bewogen stemming toch goed en vruchtdragend werk heeft gedaan. Hij is de aanwezigen erkentelijk voor het feit dat zij die vergadering hebben bijgewoond en voor hun bijdragen tot de discussie. Wij gaan naar huis, aldus spreker, met goede voornemens; wij zullen trachten ervoor te zorgen dat die goede voornemens ons naar een beter imago en naar een nog groter succes zullen leiden. De afdelingsbesturen zullen daar met alle kracht aan werken. Het Hoofdbestuur zal in de komende tijd vaak een beroep op hen doen; het weet dat zij aan dat beroep een gevolg zullen geven.

Spreker sluit hiermede deze vergadering en wenst ieder wel thuis.
